

**Meede 1.1 raames programmiperioodil 2004-2006 projekte ellu
viinud organisatsioonide programmi administreerimise protsessile
antava hinnangu uuring**

UURINGU ARUANNE

Koostaja:

InterAct Projektid & Koolitus OÜ
Adamsoni 2, 10137 Tallinn
Tel. 6 533 522
Faks 6 533 552
maarja@interact.ee

Kontaktisik: Maarja Unt

Kuupäev: 01.11.2007

SISUKORD

LÜHENDID	4
SISSEJUHATUS.....	5
1. UURINGU METOODIKA	6
1.1 UURINGU EESMÄRK	6
1.2 UURINGU SIHTGRUPP JA VALIM	6
1.3 UURINGU LÄBIVIIMISE PROTSESS.....	6
2 UURINGU TULEMUSED	9
2.1 TAOTLUSE KOOSTAMISE JA ESITAMISE STAADIUM.....	9
2.1.1 Organisatsiooniväliste konsultantide kaasamine taotluse koostamisse ning projektide elluviimisesse	9
2.1.2 Peamised esmase informatsiooni allikad meede 1.1 (sh selle eesmärkide ja rakendamise tingimuste) osas.....	9
2.1.3 SA Innove, HTM Koolivõrgu Büroo ja teiste konsultantide poolt saadud abi projektitaotluste koostamisel.....	10
2.1.4 Projekti taotlejate hinnang meede 1.1 taotluse koostamist puudutavatele infopäevadele	12
2.1.5 Projekti taotlejate hinnang meede 1.1 taotlusvormile	13
2.1.5.1 Hinnang osale „Projekti eesmärgid”	14
2.1.5.2 Hinnang osale „Projekti vajalikkuse põhjendus”	14
2.1.5.3 Hinnang osale „Projekti tegevused ja ajakava”	15
2.1.5.4 Hinnang osale „Projekti seos arengukavadega”	16
2.1.5.5 Hinnang osale „Projekti jätkusuutlikkus”	17
2.1.5.6 Hinnang osale „Riskianalüüs”	18
2.1.5.7 Hinnang osale „Loogiline raammatriks”	19
2.1.5.8 Hinnang osale „Finantsplaan”	20
2.1.5.9 Hinnang osale „Eelarve”	21
2.1.5.10 Hinnang osale „Eelarve seletuskiri”	22
2.1.5.11 Hinnang osale „Projekti mõõdetavad tulemused ja mõjud”	23
2.1.5.12 Hinnang osale „Taotleja pädevuse kirjeldus”	24
2.1.5.13 Kokkuvõtte hinnangutest taotlusvormi osadele	25
2.1.6 Projekti taotlejate hinnang meede 1.1 taotluse koostamise abimaterjalidele	27
2.1.7 Projekti taotlejate hinnang Innove meede 1.1 kodulehele.....	28
2.1.8 Projekti rakendajate ettepanekud taotluste koostamise ning esitamise lihtsustamiseks	30
2.2 PROJEKTI ELLUVIIMISE STAADIUM.....	33
2.2.1 Projekti rakendajate koostöö projekti Innove poolse koordinaatoriga.....	33
2.2.1.1 Projekti koordinaatorite vahetumisega seotud probleemid	33
2.2.1.2 Projekti rakendajate hinnang koostööle projekti koordinaatoriga.....	34
2.2.1.3 Projekti taotlejate hinnang projekti koordinaatori poolsele kirjadele vastamise kiirusele ning kättesaadavusele telefoni teel	35
2.2.1.4 Probleemid seoses pika vahemaaga taotleja ja projekti koordinaatori vahel	35
2.2.1.5 Projektide rakendamise käigus esinenud probleemid seoses projekti koordinaatoriga.....	35

2.2.2	Projekti rakendajate hinnang väljamaksetaotluste koostamiseks esitatavatele nõuetele ning menetlustähtaegadele.....	37
2.2.2.1	Projekti rakendajate hinnang väljamaksetaotluste koostamiseks esitatavatele nõuetele	37
2.2.2.2	Projekti väljamaksetaotluste esitamise sagedus	38
2.2.2.3	Projekti rakendajate rahulolu väljamaksetaotluste koostamise juhendmaterjalidega „Abiks toetuse saajale”	39
2.2.2.4	Projekti rakendajate rahulolu väljamaksetaotluste menetlustähtaegadega.....	39
2.2.2.5	Väljamaksetaotluste menetlemisele kuluv aeg.....	40
2.2.2.6	Koordinaatori kiirus väljamaksetaotluste probleemidest teatamisel.....	40
2.2.3	Projekti rakendajate hinnang raamatupidamisdokumentide põhjendatusele	41
2.2.4	Projekti rakendajate hinnang projekti aruandevormidele.....	42
2.2.4.1	Projekti rakendajate hinnang meede 1.1 aruandevormide selgusele ja arusaadavusele.....	42
2.2.4.2	Võimalused kajastamiseks aruannetes kogu projekti sisu edasiandmiseks vajalikku informatsiooni	43
2.2.4.3	Aruandevormide täitmise kasutegur projektijuhile	44
2.2.5	Projekti rakendajate hinnang projekti järelevalve korraldusele	44
2.3	MUUD KÜSIMUSED	45
2.3.1	Projekti rakendajate käitumine probleemide korral projekti koordinaatori või rakendusüksusega (Innove).....	45
2.3.1.1	Projekti rakendajate käitumine probleemide korral projekti koordinaatoriga ..	45
2.3.1.2	Projekti rakendajate käitumine probleemide korral rakendusüksusega	45
2.3.2	Täiendavad ettepanekud ESF projektide elluviimise lihtsustamiseks.....	45
	KOKKUVÕTE.....	49
	LISA 1: UURINGU KÜSIMUSTIK.....	52

LÜHENDID

Lühend	Selgitus
HTM	EV Haridus- ja Teadusministeerium
InterAct	InterAct Projektid & Koolitus OÜ
Innove	Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove
VMT	Väljamaksetaotlus
RAK	Eesti riiklik arengukava Euroopa Liidu struktuurfondide kasutuselevõtuks, ühtne programmdokument 2004-2006

SISSEJUHATUS

Eesti Riikliku Arengukava (RAK) meetme 1.1 "Tööjõu paindlikkust, toimetulekut ja elukestvat õpet tagav ning kõigile kättesaadav haridussüsteem" eesmärk on inimressursi arendamine ja konkurentsivõime suurendamine tööturul haridus- ja koolitussüsteemi täiustamise, elukestvaks õppeks vajaliku keskkonna loomise ning koolituse pakkumise kaudu.

Meetme spetsiifilised eesmärgid on:

- ⇒ õppe kvaliteedi tagamine;
- ⇒ võrdsete võimaluste loomine hariduse omandamiseks;
- ⇒ tingimuste loomine ja võimaluste pakkumine elukestvaks õppeks.

Meetme võimalikud toetuse saajad aastatel 2004-2006 olid:

- ⇒ kutseõppeasutused, rakenduskõrgkoolid ja ülikoolid, täiend- ja ümberõppe läbiviijad (sh pedagoogide koolituse pakkujad, täiskasvanukoolitajad);
- ⇒ teavitamis- ja nõustamisteenuste, sh karjääri- ja kutsenõustamisteenuse pakkujad;
- ⇒ regionaalsed nõustamis- ja õpiabikeskused erivajadustega inimestele;
- ⇒ haridusvaldkonna sihtasutused ja teised seotud institutsioonid (sh katusorganisatsioonid, vabaihendused, kohalikud omavalitsusüksused);
- ⇒ Haridus- ja Teadusministeeriumi allasutused;
- ⇒ kutsekvalifikatsioonisüsteemi arendusega seotud organisatsioonid ja kutseomistajad.

Käesoleva uuringu eesmärk on selgitada välja meede 1.1 raames projekte ellu viinud organisatsioonide hinnang programmi administreerimise protsessile. Uuringu raames on oluline välja selgitada programmiperioodi 2004-2006 projektide rakendamisel esinenud raskused ja probleemid, et arvestada neid uue programmiperioodi planeerimisel.

Uuringu viis läbi Haridus- ja Teadusministeeriumi tellimusel InterAct Projektid & Koolitus OÜ.

Uuringu meeskonda kuulusid: Maarja Unt, Annemai Mägi, Omar Nõmm, Anna Toots ja Kirke Maar.

1. UURINGU METOODIKA

1.1 UURINGU EESMÄRK

Uuringu eesmärk on selgitada välja meede 1.1 raames projekte ellu viinud organisatsioonide hinnang programmi administreerimise protsessile. Uuringu raames on oluline välja selgitada programmiperioodi 2004-2006 projektide rakendamisel esinenud raskused ja probleemid, et arvestada neid uue programmiperioodi planeerimisel.

1.2 UURINGU SIHTGRUPP JA VALIM

Uuringu sihtgrupiks olid programmiperioodil 2004-2006 meede 1.1 raames ellu viidud projektide esindajad (146 projekti) taotlusvoorudest 1-4. Uuringu valimi koostamisel lähtuti sihtgrupi jagunemisest maakondade vahel (vt tabel 1). Kokku viidi intervjuud läbi 75 sihtgrupi liikmega, mis moodustab ~51% üldkogumist. Uuringu täpne valim kooskõlastati enne intervjuude läbiviimist HTM-ga.

Tabel 1. Uuringu sihtgrupi ja valimi jaotus maakondade kaupa

	Üldkogum	Uuringu valim kokku	sh silmast silma intervjuud	sh telefoni-intervjuud
Tartu/Tartumaa	56	28	7	21
Tallinn/Harjumaa	65	33	15	18
Järvamaa	6	2	0	2
Lääne-Virumaa	4	3	2	1
Jõgevamaa	4	2	0	2
Võrumaa	2	0	0	0
Pärnu	2	1	1	0
I-Virumaa	2	1	0	1
Viljandimaa	1	1	0	1
Valga	1	1	0	1
Raplamaa	1	1	0	1
Saaremaa	1	1	0	1
Haapsalu	1	1	0	1
KOKKU	146	75	25	50

1.3 UURINGU LÄBIVIIMISE PROTSESS

Uuringu küsimustiku töötas HTM sisendi põhjal välja InterAct ning kooskõlastas selle seejärel HTM-ga. Perioodil 15. august– 21. september 2007 viidi sihtrühma seas läbi 75 intervjuud (sh 50 telefoniintervjuud ja 25 kohapealset intervjuud). Kohapealsetest intervjuudest 15 toimusid Tallinnas/Harjumaal ning 10 mujal Eestis.

Nii telefoni- kui kohapealsed intervjuud viidi läbi ühtse küsimustiku alusel (vt lisa 1). Kohapealsete intervjuude puhul keskenduti enam lahtistele küsimustele, et süvendatult välja selgitada intervjuueeritava hinnanguid ja ettepanekuid. Telefoniintervjuude keskmine pikkus oli ~30 minutit, kohapealse intervjuu puhul ~40 minutit. InterAct vormistas uuringu tulemustest käesoleva aruande. Uuringu aruande struktuur kooskõlastati HTM-ga peale uuringu küsimustiku kinnitamist. Uuringu läbiviimise täpne ajakava on toodud tabelis 2.

Tabel 2. Uuringu läbiviimise ajakava

	Tegevus	Läbiviimise tähtaeg	Tulemus	Vastutav osapool
1	Pakkumise kinnitamine e-maili teel	12. juuni 2007	Pakkumine on kinnitatud e-maili teel	HTM
2	Uuringu sihtgrupi kontaktide edastamine InterActile (150 projekti kontaktid)	29. juuni 2007	InterActile on edastatud uuringu sihtgrupi kontaktid (sh projekti nimi, taotleja nimi, projektijuhi nimi, telefon, e-mail, aadress)	HTM
3	Lepingu koostamine ja esitamine allkirjastamiseks	9. juuli 2007	Leping on koostatud ja allkirjastatud	HTM
4	Uuringu küsimustiku koostamine ja valimi komplekteerimine ning edastamine ülevaatamiseks HTM-le	1. august 2007	Uuringu küsimustik ja valim on edastatud ülevaatamiseks HTM-le	InterAct
5	<u>Vahekoosoleku läbiviimine</u> , mille raames: - kooskõlastatakse ja kinnitatakse lõplikult uuringu aja- ja tegevuskava - kooskõlastatakse ja kinnitatakse lõplikult uuringu valim - kooskõlastatakse ja kinnitatakse uuringu küsimustik	3. august 2007 Tartus	Vahekoosolek on läbiviidud: - HTM on kinnitanud uuringu aja-ja tegevuskava, valimi, küsimustiku ning uuringu aruande struktuuri	HTM, InterAct
6	Uuringu aruande struktuuri koostamine ja saatmine ülevaatamiseks HTM-le	8. august 2007	Uuringu aruande struktuur on edastatud ülevaatamiseks HTM-le	InterAct
7	Telefoni- ja kohapealsete intervjuude läbiviimine	21. september 2007	Läbi on viidud 50 telefoni- ja 25 kohapealset intervjuud	InterAct

8	Uuringu andmete sisestamine	25. september 2007	Uuringu andmed on sisestatud andmebaasi	InterAct
9	Uuringu analüüsi läbiviimine, aruande esialgse versiooni koostamine ning edastamine HTM-le	24. oktoober 2007	Uuringu aruande esialgne versioon on edastatud ülevaatamiseks HTM-le	InterAct
10	<u>Lõppkoosoleku läbiviimine:</u> - uuringu aruande tutvustamine -HTM esitab omapoolsed kommentaarid	29. oktoober 2007	Lõppkoosolek on läbi viidud	HTM, InterAct
11	HTM esitab omapoolsed täiendused ja parandused uuringu aruande esialgsele versioonile	30. oktoober 2007	HTM on esitanud uuringu aruande osas omapoolsed täiendused ja parandused	HTM
12	Uuringu aruande täiendamine/korrigeerimine vastavalt HM poolsetele ettepanekutele ning HTM poolne aruande lõplik kinnitamine	1. november 2007	Uuringuaruanne on korrigeeritud ja täiendatud vastavalt HTM poolsetele ettepanekutele ning lõplikult kinnitatud	InterAct, HTM

2 UURINGU TULEMUSED

Uuring jaguneb kaheks suuremaks osaks:

- 1) taotluse koostamise ja esitamisega seotud küsimused;
- 2) projektide elluviimisega seotud küsimused.

Taotluse koostamise staadiumi puhul selgitati välja peamised informatsiooni allikad meede 1.1 osas, vastanute rahulolu meede 1.1 infopäevade, taotluse koostamise abimaterjalide ning kodulehega ja taotlejate hinnangud erinevatele taotluse osadele (sh toodi välja hinnangud erinevate osade kaupa). Projekti rakendajatel oli võimalus välja tuua kommentaare ja teha ettepanekuid ESF projektitaotluste koostamise ja esitamise lihtsustamiseks.

Projekti elluviimise staadiumi puhul uuriti projekti rakendajate hinnanguid koostööle ESF koordinaatoriga, väljamaksetaotluste, projekti aruandluse ning järelvalvega seotud küsimusi. Täiendavalt uuriti, kas projekti rakendajatel on olemas teadlikkus, kelle poole pöörduda probleemide korral projekti koordinaatori või rakendusüksusega. Intervjuueeritavatel oli võimalus välja tuua kommentaare ja teha ettepanekuid ESF projektide elluviimise lihtsustamiseks.

Keskliste hinnete arvutamisel võeti arvesse hinded 1-4, vastust 99-ei oska öelda keskmise arvutamisel arvesse ei võetud.

2.1 TAOTLUSE KOOSTAMISE JA ESITAMISE STAADIUM

2.1.1 Organisatsiooniväliste konsultantide kaasamine taotluse koostamisse ning projektide elluviimisesse

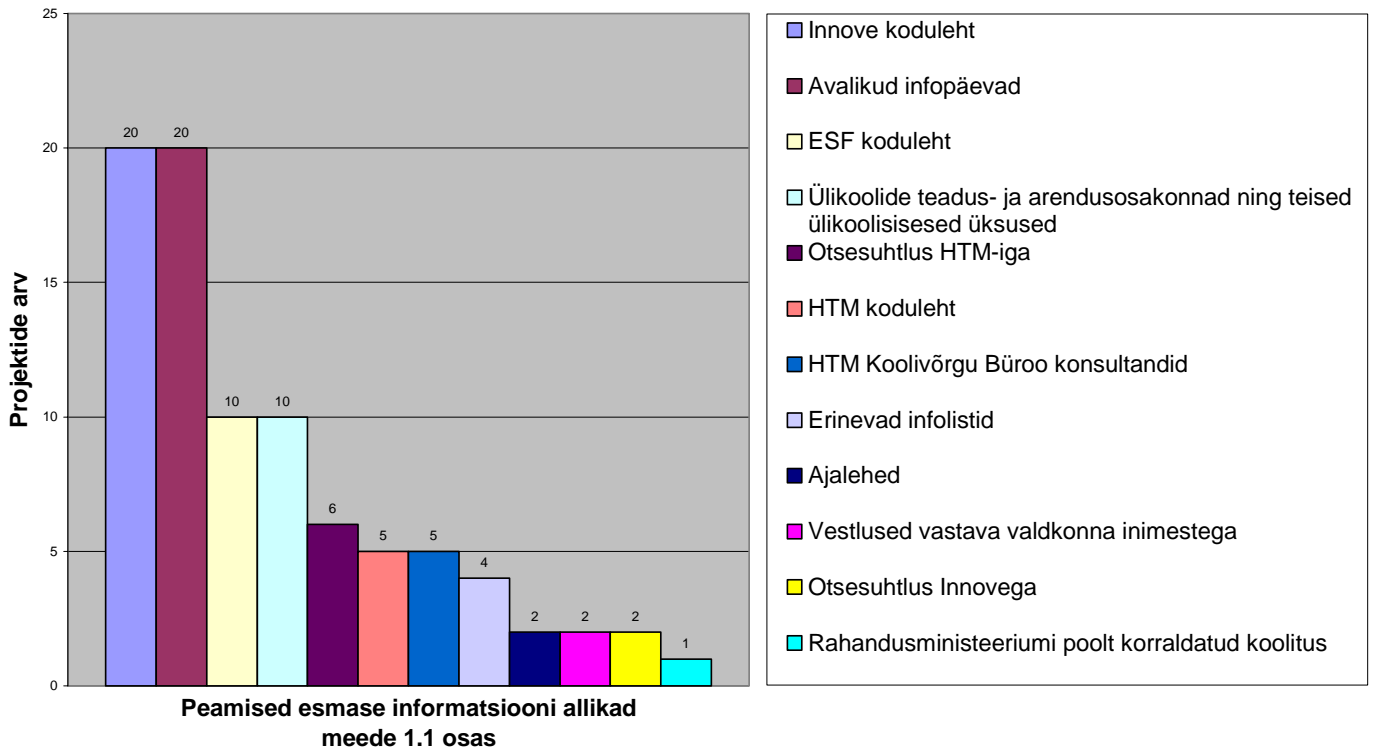
Intervjuude raames uuriti projekti esindajatelt, kui paljude projektide puhul on taotluse koostanud organisatsiooniväline konsultant. Selgus, et projektitaotluse koostas organisatsiooniväline konsultant 75-st valimisse kuulunud projektist 25 puhul, mis näitab, et suur osa (2/3) meede 1.1 projekti rakendajatest koostas projektitaotluse ise.

Veelgi vähem oli organisatsioonivälist konsultanti kaasatud projekti aruandluse ja väljamaksetaotluste koostamisse. 75-st valimisse kuulunud projektist vaid 6 projekti (st 8% projektidest) kasutasid projekti aruandluse ja väljamaksetaotluste koostamise juures organisatsioonivälist konsultanti.

2.1.2 Peamised esmase informatsiooni allikad meede 1.1 (sh selle eesmärkide ja rakendamise tingimuste) osas

Uurides peamisi infoallikaid, kust projekti rakendajad said esmase informatsiooni meede 1.1 (sh selle eesmärkide ja rakendamise tingimuste) kohta (vt joonis 1), toodi kõige rohkem välja Innove kodulehte (www.innove.ee) (20 projekti puhul), avalikke infopäevi (20 projekti puhul) ning ESF kodulehte (<http://www2.sm.ee/esf>) (10 projekti puhul). Vähem toodi välja HTM kodulehte (www.htm.ee), HTM Koolivõrgu Büroo konsultante (mõlemal puhul mainitud 5 korral) ning ajalehti (mainitud 2 korral). Muudest infokanalitest toodi välja suuremate ülikoolide teadus- ja

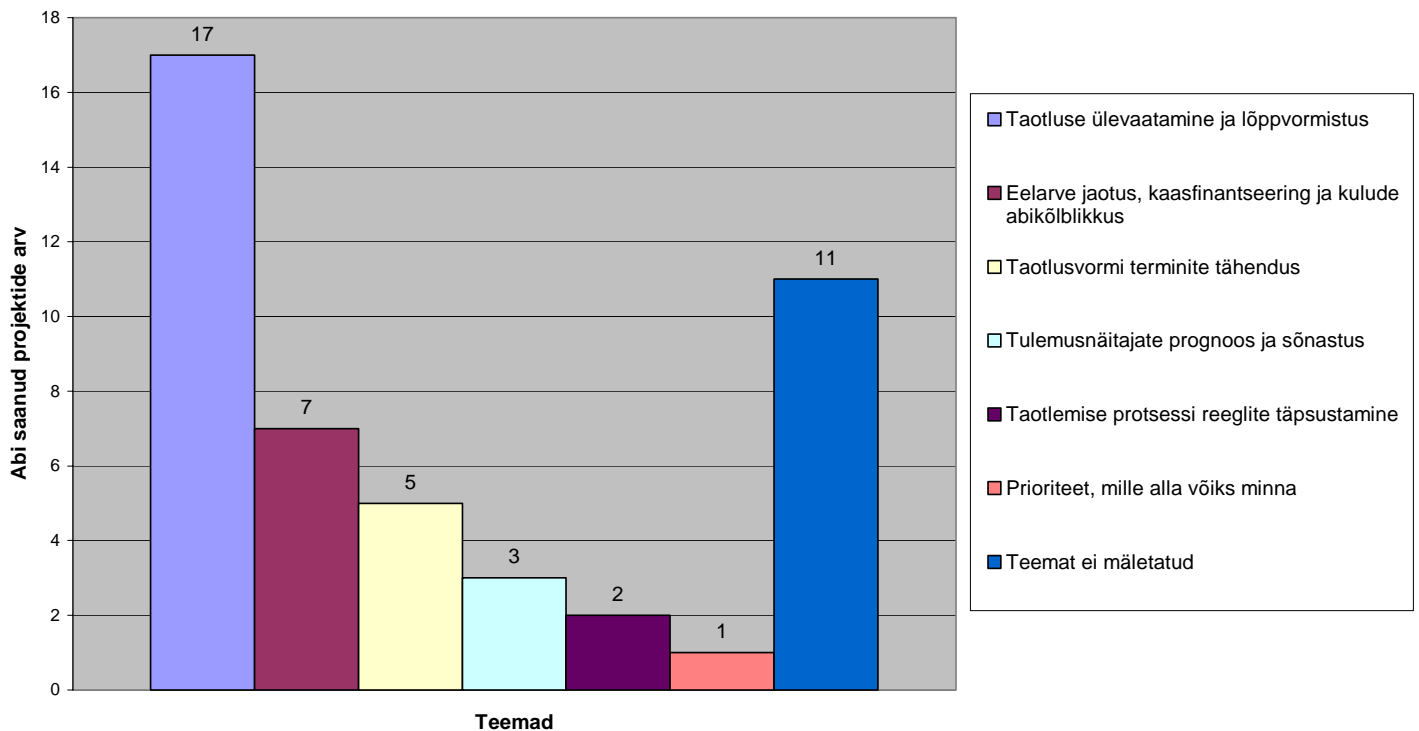
arendusosakondi ja muid ülikoolisiseseid üksuseid (mainitud 10 korral), otsesuhtlust HTM-ga (mainitud 6 korral) ja erinevaid infoliste (mainitud 4 korral). Infoallikana mainiti veel Rahandusministeeriumi poolt korraldatud koolitust (mainitud 1 korral), vestluseid vastava valdkonna inimestega (mainitud 2 korral) ning otsesuhtlust Innovega (mainitud 2 korral).

Joonis 1. Peamised esmase informatsiooni allikad meede 1.1 (sh selle eesmärkide ja taotlemise tingimuste) osas

2.1.3 SA Innove, HTM Koolivõrgu Büroo ja teiste konsultantide poolt saadud abi projektitaotluste koostamisel

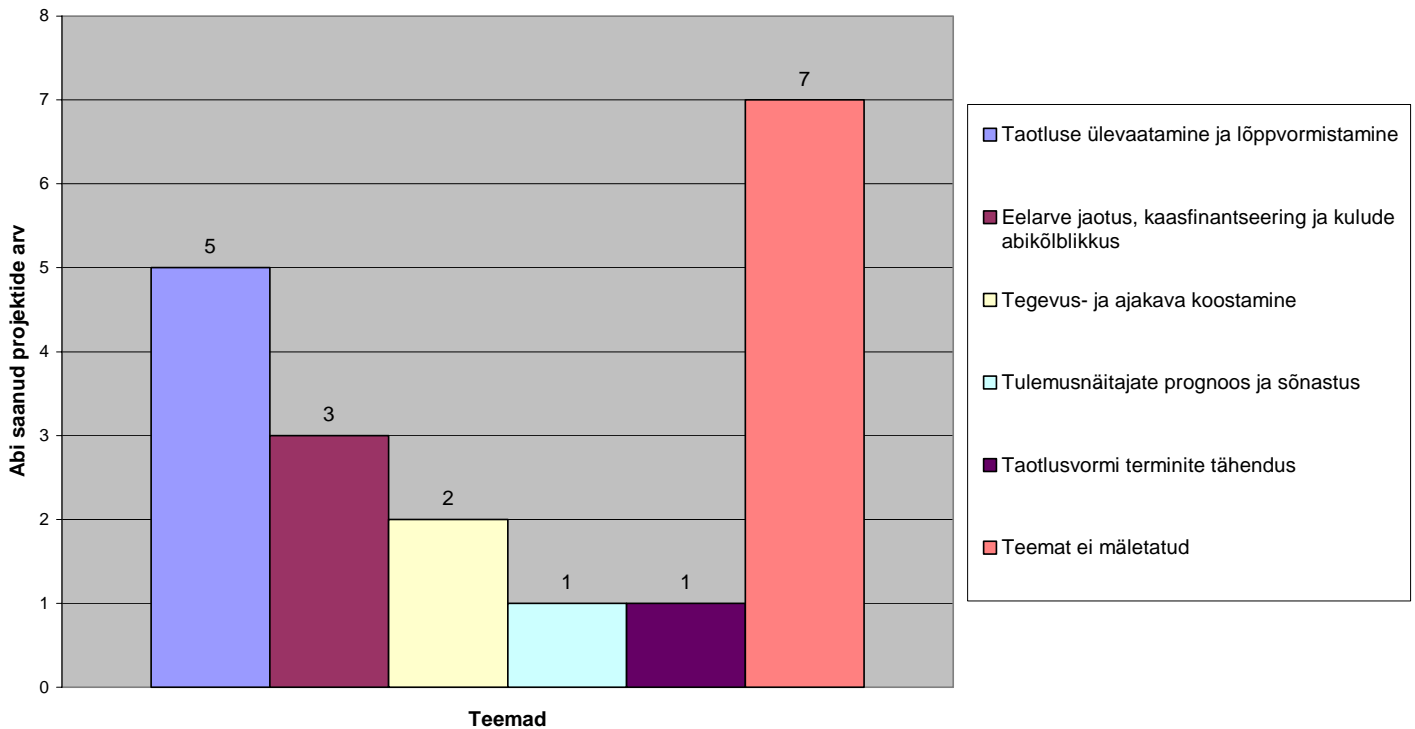
Intervjuude tulemusel selgus, et kõige rohkem pöördusid projektide esindajad taotluse koostamisel abi saamiseks Innove konsultantide poole (75-st projektist 46 puhul). Innove konsultantidelt saadi kõige rohkem abi seoses taotluse ülevaatamise ja lõppvormistusega (toodi välja 17 korral) sh 9 korral pöörduti üldise vormistuse osas abi saamiseks Innove poole teistkordsel taotlemisel, kui esimene taotlus positiivset rahastusotsust ei saanud. Innove konsultantide poole pöörduti ka selleks, et täpsustada erinevate taotluse osade ning taotlusvormis toodud terminite tähendust (mainiti 5 korral). Innove konsultantidelt saadi abi ka seoses eelarve jaotuse, kaasfinantseeringu ning kulude abikõlblikkusega (mainiti 7 korral), tulemusnäitajate prognoosi ja sõnastusega (mainiti 3 korral) ning taotlemise protsessi reeglite täpsustamisega (mainiti 2 korral). Ühel juhul täpsustati, millise prioriteedi alla võiks projekt minna. Üheteistkümne projekti puhul ei mäletanud projekti esindajad enam täpselt, millistel teemadel Innove konsultantidega suheldi.

Joonis 2. SA Innove konsultantide poolt saadud abi projektitaotluste koostamisel

19 projekti puhul 75-st pöörduti projekti taotluse koostamisel abi saamiseks HTM koolivõrgu büroo konsultantide poole (vt joonis 3). Abi saadi sarnastel teemadel kui Innove konsultantidelt – taotluse ülevaatamise ja lõppvormistuse (mainiti 5 korral); eelarve jaotuse, kaasfinantseeringu ning kulude abikõlblikkuse (toodi välja 3 korral) ning projekti tegevus- ja ajakava koostamise osas (mainiti 2 korral). Toodi välja ka HTM Koolivõrgu Büroo poolset abi seoses tulemusnäitajate prognoosi ja sõnastuse ning taotluse osade ja terminite tähenduse täpsustamisega (mõlemat mainiti 1 korral). Seitsme projekti puhul ei mäletanud projekti esindajad enam täpselt millistel teemadel HTM Koolivõrgu Büroo konsultantidega suheldi.

Lisaks Innove ja HTM Koolivõrgu Büroo konsultantidele mainiti 5 projekti puhul, et taotluse koostamisel saadi abi projektitaotluse koostamisel teiste organisatsioonide konsultantidelt. Muudest organisatsioonidest toodi välja Tallinna Haridusametit (2 korral), kellega konsulteeriti seoses eelarve koostamise ning indikaatorite määratlemisega. Lisaks mainiti veel HTM Keeleametit ning Eesti Kaubandustööstuskoda ning kolleege teistest ülikoolidest. Täpseid teemasid, mille osas konsulteeriti, projekti esindajad välja tuua ei osanud.

Joonis 3. HTM Kolivõrgu Büroo konsultantide poolt saadud abi projektitaotluste koostamisel

2.1.4 Projekti taotlejate hinnang meede 1.1 taotluse koostamist puudutavatele infopäevadele

Valimisse kuulunud 75 projekti esindajatest 59 on külastanud taotluse koostamist puudutavaid meede 1.1 infopäevi. Osalenutel paluti skaalal 1...4 (sh 1 – ei ole üldse rahul ning 4- väga rahul) hinnata rahulolu infopäevadega. Külastanud 59 projekti esindajast 22 olid infopäevadega pigem rahul (hinne 3), 19 väga rahul (hinne 4) ning 4 projekti esindajad pigem ei olnud infopäevadega rahul (hinne 2). 14 projekti esindajat jäi neutraalsele seisukohale (ei oska öelda), kuna infopäevadest oli möödas liiga palju aega või infopäevi külastas eelmine projektijuht, kes enam organisatsioonis ei tööta. Projekti esindajate infopäevadega rahulolu **keskmiseks hindeks kujunes 3,33**, millest võib järeldada, et osalejad olid infopäevadega pigem rahul.

Suur osa infopäevadel osalenutest ei osanud täpsustada, millist taotluse koostamiseks vajalikku informatsiooni infopäevadelt saadi (59st infopäeval osalenust 37), kuna infopäevast on väga palju aega möödas või infopäeval käis eelmine projektijuht, kes enam organisatsioonis ei tööta. 8 projekti puhul toodi välja, et infopäevadelt saadi üldinfot taotluse koostamise ning 5 projekti puhul taotluse vormistamise osas. Lisaks sellele mainiti veel infot abikõlblikkuse reeglite (4 korral), eelarve ning eelarve seletuskirja koostamise (3 korral) ja projekti hindamisreeglite osas (1 kord). Ühe projekti taotleja hinnangul andis infopäev talle kindluse, et projektitaotlus võib olla edukas.

Intervjuu käigus paluti projektide esindajatel välja tuua ka teemad, mida taotluse koostamist puudutavatel infopäevadel ei käsitletud, aga mida peaks kindlasti käsitlema või millele rohkem tähelepanu pöörama. Suur osa projekti rakendajatest leidsid, et infopäevadelt saadav info oli

piisav ning ei osanud täiendavaid teemasid välja tuua. Tehtud ettepanekud on ära toodud tabelites 3 ning 4, sh enammainitud teemad on toodud paksus kirjas.

Tabel 3. Teemad, mida taotluse koostamist puudutavatel infopäevadel ei käsitletud, aga mida peaks kindlasti käsitlema või millele rohkem tähelepanu pöörama	
⇒	Abikõlblikkuse reeglid
⇒	Projekti elluviimise käigus aruandlusega kaasneva töökoormuse maht
⇒	Erasektori partnerite kaasamine
⇒	Mitterahaline panus
⇒	Raammaatriksi koostamise spetsiifika
⇒	Käibemaksu puudutavad teemad
⇒	Projekti taotluse ja eelarve muutmise protsess
⇒	Hangete läbiviimise kord – millistel juhtudel on 3 pakkumist vaja ja millal mitte
⇒	Reeglid juhtpartnerile vs teistele partneritele

Tabel 4. Üldised soovitusel taotluse koostamist puudutavate infopäevade läbiviimisel	
⇒	Konkreetsel küsimusel peaks olema võimalik rohkem küsida ning detaile täpsustada, kuna sellest võib olla kasu ka teistele osalejatele
⇒	Taotluse koostamist puudutavatele infopäevadele peaks kaasama projektide otsesel rakendajaid, kes räägivad, kuidas projektide igapäevane rakendamine tegelikult välja näeb, millised probleemid võivad tekkida ning kui suure osa projekti rakendamisel moodustab bürokraatia

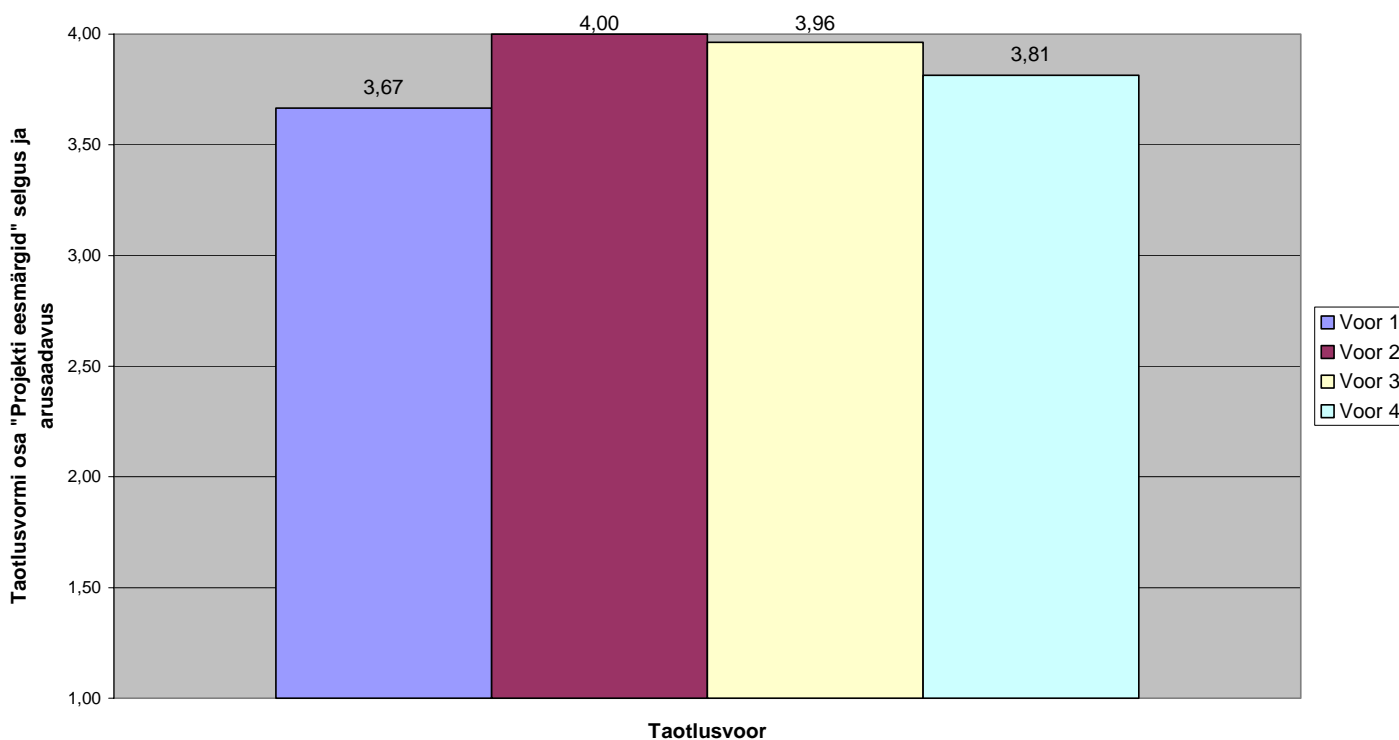
2.1.5 Projekti taotlejate hinnang meede 1.1 taotlusvormile

Intervjuu käigus paluti projekti rakendajatel hinnata meede 1.1 taotlusvormi selgust ja arusaadavust osade kaupa. Kuna projekti taotlusvormel on erinevates taotlusvoorudes (uuringu raames käsitleti 4 taotlusvooru) muudetud, siis vaadati hinnanguid erinevatele osadele taotlusvoorude kaupa.

2.1.5.1 Hinnang osale „Projekti eesmärgid”

Uurides projekti rakendajate hinnanguid taotlusvormi osa „Projekti eesmärgid” selgusele ja arusaadavusele skaalal 1...4 (sh 1-taotlusvormi osa ei ole üldse selge ja arusaadav ning 4-taotlusvormi osa on täiesti selge ja arusaadav) tuleb välja, et suur osa vastanutest (75 st projektist 67) peab antud osa täiesti selgeks ja arusaadavaks (hinne 4), 4 inimest leidsid, et osa on pigem selge ja arusaadav (hinne 3) ning 2 inimest, et taotlusvormi osa pigem ei ole selge ja arusaadav (hinne 2). 2 intervjuueeritavat ei osanud antud osale hinnangut anda ning jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Kokku sai antud osa selgus ja arusaadavus skaalal 1...4 **keskmiseks hindeks 3,89**. Seega võib öelda, et antud taotluse osa on rakendajate hinnangul väga selge ja arusaadav.

Vaadates projekti rakendajate hinnanguid antud osale taotlusvoorude lõikes (vt joonis 4), tuleb välja, et esimesest taotlusvoorust rahastuse saanud projektide rakendajate hinnang antud osale on mõnevõrra madalam kui järgnevatest voorudest taotlejate puhul. Antud tendents oli oodatav, kuna hilisemate taotlusvoorude puhul olid taotlejad eesmärkide sõnastamisega suure tõenäosusega kokku puutunud ka teiste meetmete ja programmide puhul ning seega oli neil rohkem kogemusi antud osa koostamisel. Vastanud pidasid antud osa puhul kõige raskemaks üld- ja spetsiifiliste eesmärkide eristamist ning eesmärkide konkreetset sõnastamist.

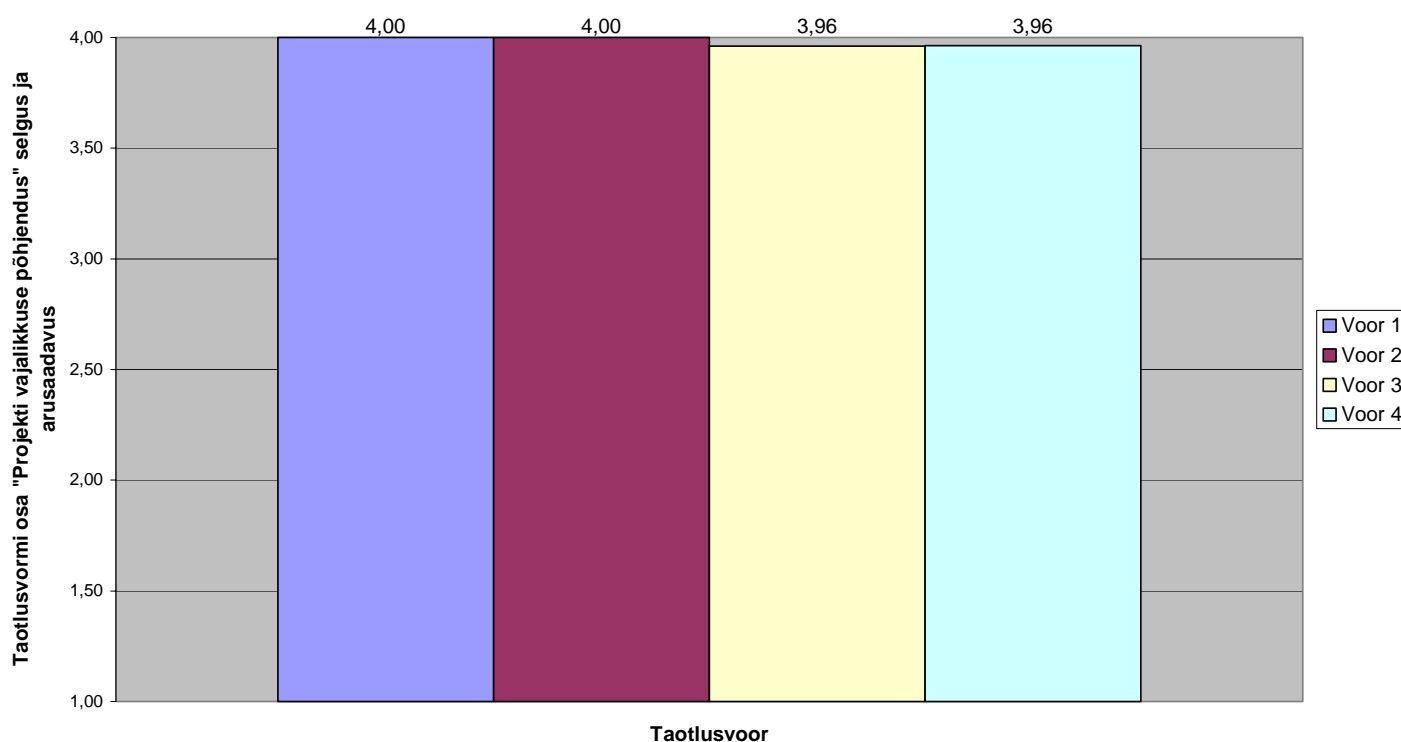
Joonis 4. Taotlusvormi osa „Projekti eesmärgid” selgus ja arusaadavus nelja taotlusvooruga lõikes

2.1.5.2 Hinnang osale „Projekti vajalikkuse põhjendus”

Uurides projekti rakendajate hinnanguid taotlusvormi osa „Projekti vajalikkuse põhjendus” selgusele ja arusaadavusele skaalal 1...4 (sh 1-taotlusvormi osa ei ole üldse selge ja arusaadav ning 4-taotlusvormi osa on täiesti selge ja arusaadav) tuleb välja, et enamik vastanutest peavad

antud taotlusvormi osa väga selgeks ja arusaadavaks (hinne 4, kokku 70 inimest) või pigem selgeks ja arusaadavaks (hinne 3, kokku 2 inimest). 3 intervjuueritavat ei osanud antud osale hinnangut anda ning jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Antud osa selguse ja arusaadavuse **keskmine koondhinne on 3,97**, mis tähendab, et rakendajate hinnangul on antud osa täiesti selge ja arusaadav.

Vaadates projekti rakendajate hinnanguid antud osale taotlusvoorude lõikes, tuleb välja, et antud osa on taotlusvormist üks selgemaid ning märkimisväärseid probleeme ei tekkinud peaaegu kellelgi. Tõenäoliselt on projektidel selge arusaam oma projekti vajalikkusest ning seda suudetakse ka põhjendada. Vastanud leidsid antud osa äärmiselt vajaliku olevat ning mitmel korral toonitati, et kui oma projekti vajalikkust põhjendada ei oska, siis pole ka mõtet projekti koostada.

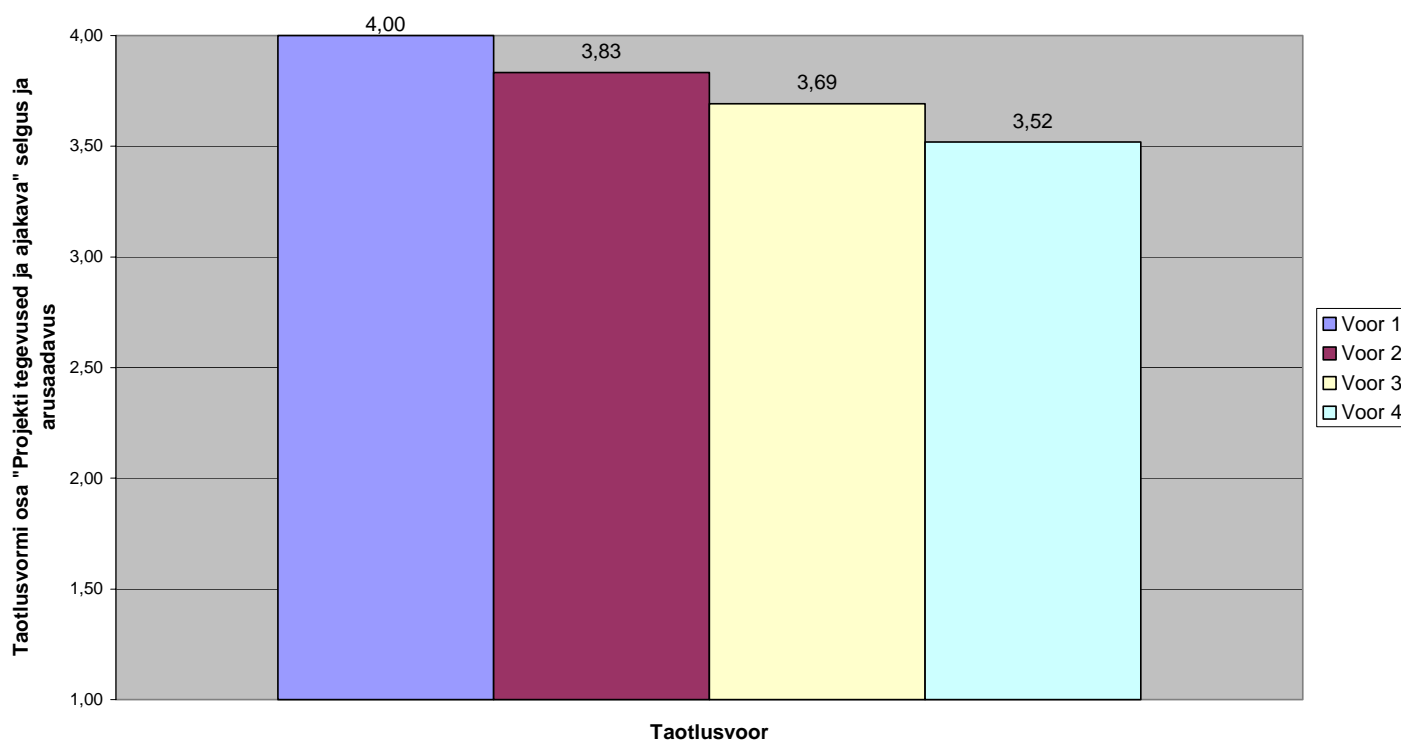

Joonis 5. Taotlusvormi osa „Projekti vajalikkuse põhjendus” selgus ja arusaadavus nelja taotlusvoorude lõikes

2.1.5.3 Hinnang osale „Projekti tegevused ja ajakava”

Uurides projekti rakendajate hinnanguid taotlusvormi osa „Projekti tegevused ja ajakava” selgusele ja arusaadavusele (vt joonis 6) skaalal 1...4 (sh 1-taotlusvormi osa ei ole üldse selge ja arusaadav ning 4-taotlusvormi osa on täiesti selge ja arusaadav) selgub, et suurem osa vastanutest peavad antud taotlusvormi osa väga selgeks ja arusaadavaks (hinne 4, kokku 54 inimest). 11 inimest leidis, et taotlusvorm on pigem selge ja arusaadav (hinne 3) ning 6 inimest, et taotlusvormi osa pigem ei ole selge ja arusaadav (hinne 2). 4 intervjuueritavat ei osanud antud osale hinnangut anda ning jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Antud osa selguse ja arusaadavuse **keskmine koondhinne on 3,68**, mis tähendab, et kuigi rakendajate hinnangul on

antud osa pigem selge ja arusaadav, esineb siin siiski rohkem arusaamatuid aspekte kui kahes eelnevas osas.

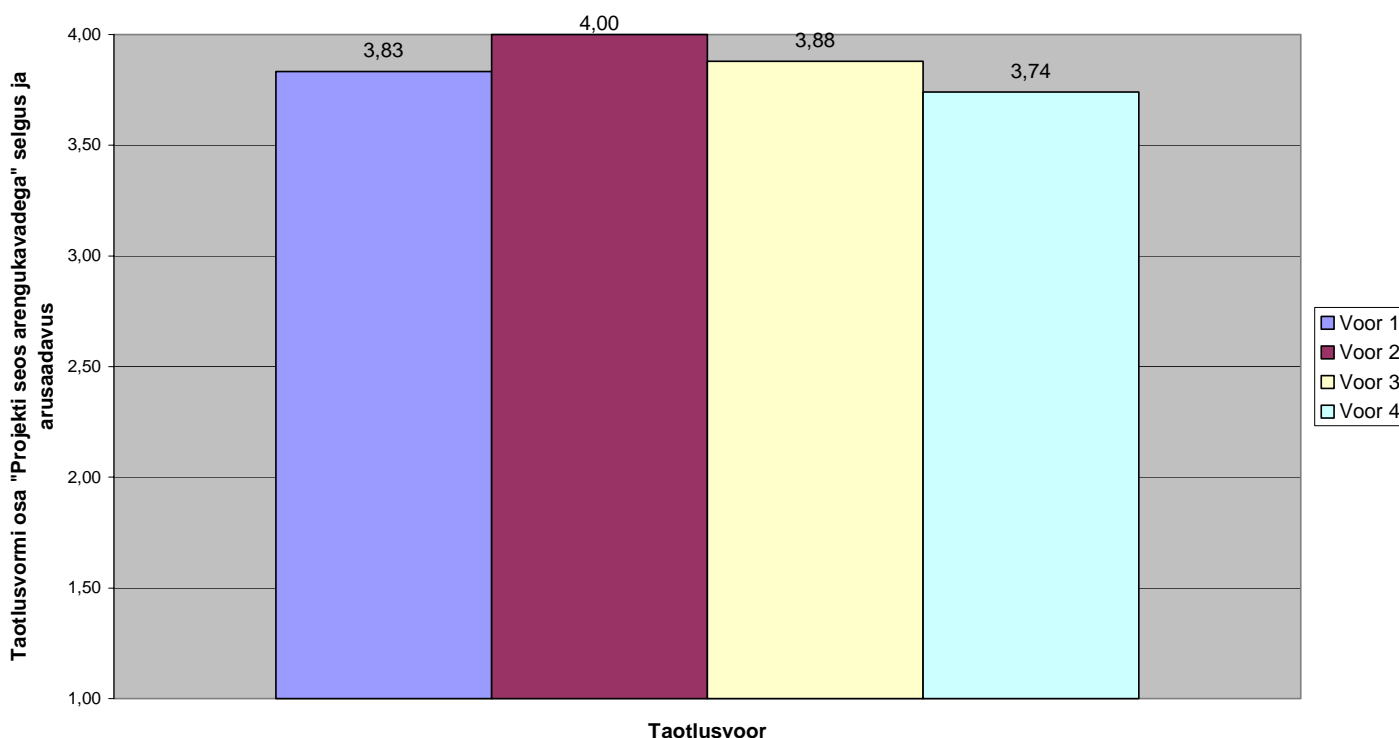
Joonis 6. Taotlusvormi osa "Projekti tegevused ja ajakava" selgus ja arusaadavus nelja taotlusvoorude lõikes

Vaadates projekti rakendajate hinnanguid antud osale taotlusvoorude lõikes, tuleb välja, et antud osa on läinud hilisemates taotlusvoorudes pigem segasemaks. Seda võib põhjendada oluliste taustsüsteemi muutustega – kui algselt olid teised taotlusvormi osad oluliselt keerulisemad, siis tundus osa „Projekti tegevused ja ajakava”, suhteliselt lihtne (st ei jäänud taotlejale meelde kui segane osa teistega võrreldes) kui aga teised taotlusvormi osad muutusid arusaadavamaks, muutus see osa teistega võrreldes ebaselgemaks. Väga tihti märgiti, et osa „Projekti tegevused ja ajakava” dubleerib projekti taotluse teisi osi ning on seetõttu tüütu ning ebavajalik. Segaseks jäi ka kuupäevade märkimise täpsus. Probleeme tekitas taotlejatele antud osa juures vajadus välja tuua erinevate tegevuste orienteeruv maksumus. Lisaks sellele toodi välja, et keeruline oli antud osa ning teiste taotluse osade vastavusse saamine. Soovitusena toodi välja, et antud osa võiks edaspidi koostada Gantti tabelina.

2.1.5.4 Hinnang osale „Projekti seos arengukavadega”

Uurides projekti rakendajate hinnanguid taotlusvormi osa „Projekti seos arengukavadega” selgusele ja arusaadavusele skaalal 1...4 (sh 1-taotlusvormi osa ei ole üldse selge ja arusaadav ning 4-taotlusvormi osa on täiesti selge ja arusaadav) tuleb välja, et enamik vastanutest (62) peab antud osa täiesti selgeks ja arusaadavaks (hinne 4), 9 inimest leidsid, et osa on pigem selge ja arusaadav (hinne 3) ning 1 inimene, et taotlusvormi osa pigem ei ole selge ja arusaadav (hinne 2). 3 intervjuueeritavat ei osanud antud osale hinnangut anda ning jäid neutraalsele seisukohale (ei

oska öelda). Kokku sai antud osa selgus ja arusaadavus skaalal 1...4 **keskmiseks hindeks 3,85**. Seega võib öelda, et antud taotluse osa on rakendajate hinnangul väga selge ja arusaadav.

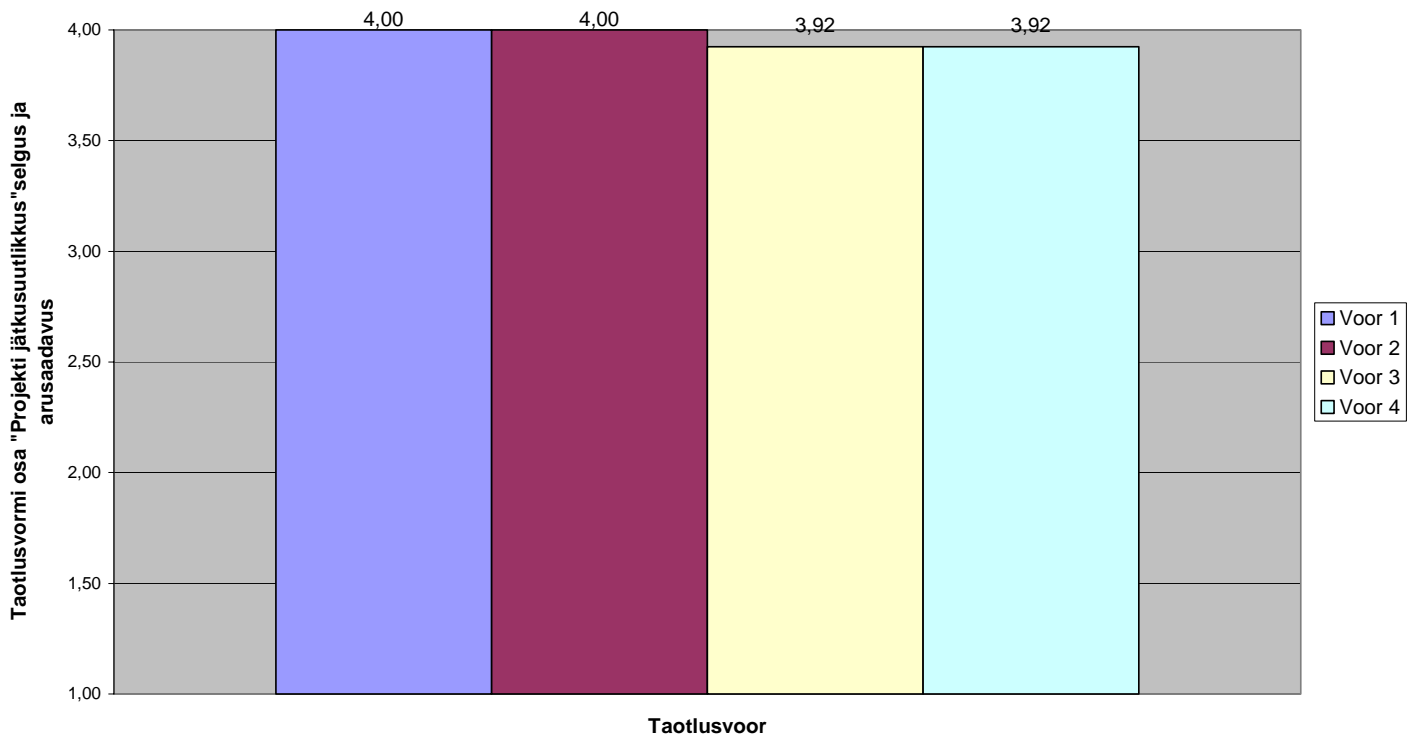

Joonis 7. Taotlusvormi osa "Projekti seos arengukavadega" selgus ja arusaadavus nelja taotlusvoorü lõikes

Vaadates projekti rakendajate hinnanguid antud osale taotlusvoorude lõikes (vt joonis 7), tuleb välja, et kõige kõrgema hinnangu on antud osale omistanud teise taotlusvoorü taotlejad. Kõige madalama hinnangu on antud osale aga andnud neljanda taotlusvoorü taotlejad. Antud tendentsi võib seletada asjaoluga, et neljandas taotlusvoorü toimus vormi muudatus ning arengukavade nimekiri oli taotlejale ette antud. Samas toodi mitmel puhul antud aspekti (arengukavade nimetamist taotlusvormis) ka väga positiivsena välja. Olulise probleemina antud osa puhul võib välja tuua arengukavade leidmise keerukuse – mitmel korral mööndi, et seda osa oleks olnud lihtsam teha kui taotlusvorm sisaldaks ka linke vastavatele arengukavadele.

2.1.5.5 Hinnang osale „Projekti jätkusuutlikkus”

Uurides projekti rakendajate hinnanguid taotlusvormi osa „Projekti jätkusuutlikkus” selgusele ja arusaadavusele skaalal 1...4 (sh 1-taotlusvormi osa ei ole üldse selge ja arusaadav ning 4-taotlusvormi osa on täiesti selge ja arusaadav) tuleb välja, et suurem osa vastanutest peavad antud taotlusvormi osa väga selgeks ja arusaadavaks (hinne 4, kokku 67 inimest), 4 inimest leidis, et taotlusvorm on pigem selge ja arusaadav (hinne 3). 4 intervjuueeritavat ei osanud antud osale hinnangut anda ning jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Antud osa selguse ja arusaadavuse **keskmine koondhinne on 3,94**, mis tähendab, et antud osa on täiesti selge ning arusaadav.

Joonis 8. Taotlusvormi osa „Projekti jätkusuutlikkus” selgus ja arusaadavus nelja taotlusvooru lõikes

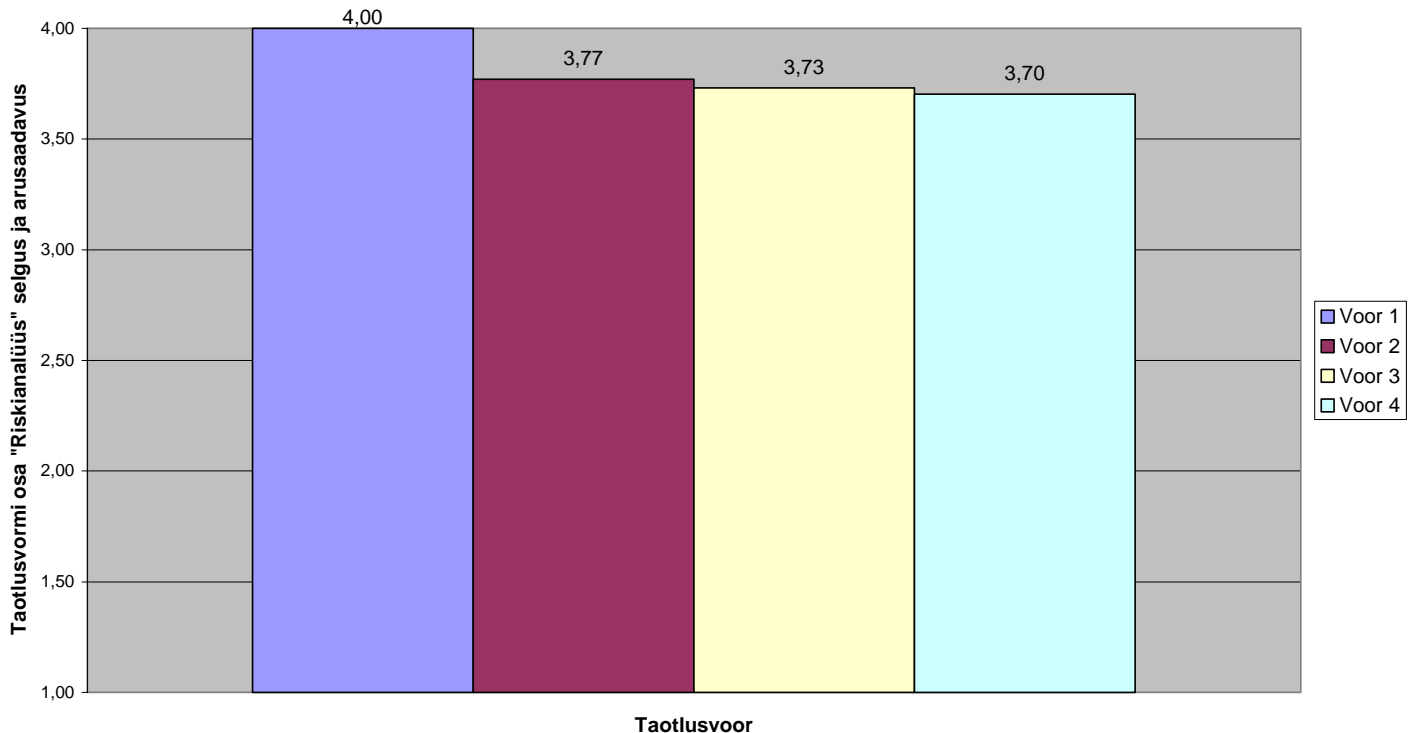
Vaadates taotlusvormi osa „Projekti jätkusuutlikkus” selgust ja arusaadavust nelja taotlusvooru lõikes (vt joonis 8), tuleb välja, et taotlusvoorude vahel olulisi erinevusi ei esine. Antud taotlusvormi osa on rakendajate hinnangul selge ning vajalik ja olulisi probleeme osa koostamisel ei esinenud.

2.1.5.6 Hinnang osale „Riskianalüüs”

Uurides projekti rakendajate hinnanguid taotlusvormi osa „Riskianalüüs” selgusele ja arusaadavusele skaalal 1...4 (sh 1-taotlusvormi osa ei ole üldse selge ja arusaadav ning 4-taotlusvormi osa on täiesti selge ja arusaadav) selgub, et enamik vastanutest (57) peab antud osa täiesti selgeks ja arusaadavaks (hinne 4), 12 inimest leidsid, et osa on pigem selge ja arusaadav (hinne 3) ning 3 inimest, et taotlusvormi osa pigem ei ole selge ja arusaadav (hinne 2). 3 intervjuueeritavat ei osanud antud osale hinnangut anda ning jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Kokku sai antud osa selgus ja arusaadavus skaalal 1...4 **keskmiseks hindeks 3,75**. Seega võib öelda, et antud taotluse osa on rakendajate hinnangul pigem selge ja arusaadav.

Vaadates taotlejate hinnanguid antud osale taotlusvoorude kaupa (vt joonis 9), tuleb selgelt välja, et kui esimeses taotlusvoorus hinnati antud osa väga selgeks ja arusaadavaks (keskmine hinne 4), siis viimases kolmes taotlusvoorus on hinnangud tunduvalt madalamad (keskmine hinne 3,70-3,77). Uuringu läbiviija hinnangul võib antud tendentsi taas kord põhjendada oluliste taustsüsteemi muutustega – kui algselt olid teised taotlusvormi osad oluliselt keerulisemad, siis tundus osa „Riskianalüüs”, suhteliselt lihtne (st ei jäänud taotlejale meelde kui segane osa teistega osadega võrreldes) kui aga teised taotlusvormi osad muutusid arusaadavamaks, muutus see osa teistega võrreldes ebaselgemaks. Lisaks sellele võib antud tendents olla seotud ka

riskianalüüsi vormi täiendamisega neljandas taotlusvoorus. Oluliseks põhjuseks võib olla ka see, et viimaste taotlusvoorude puhul on taotlejatel segased ja arusaamatud aspektid selgemini meeles. Olulisi probleeme antud osa koostamisel projekti esindajad välja ei toonud.

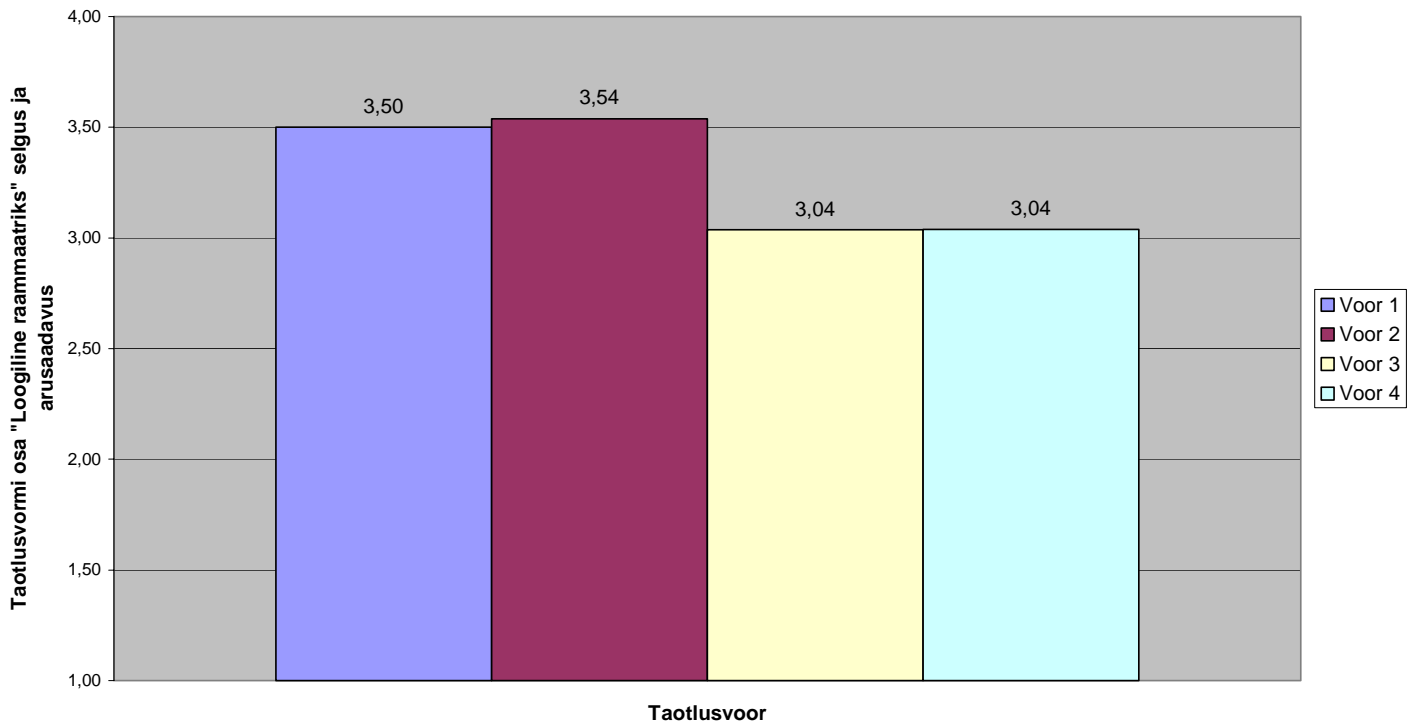
Joonis 9. Taotlusvormi osa "Riskianalüüs" selgus ja arusaadavus nelja taotlusvooru lõikes

2.1.5.7 Hinnang osale „Loogiline raammatricks”

Uurides projekti rakendajate hinnanguid taotlusvormi osa „Loogiline raammatricks” selgusele ja arusaadavusele skaalal 1...4 (sh 1-taotlusvormi osa ei ole üldse selge ja arusaadav ning 4-taotlusvormi osa on täiesti selge ja arusaadav) tuleb välja, et umbes pooled vastanutest peavad antud taotlusvormi osa väga selgeks ja arusaadavaks (hinne 4, kokku 37 inimest), 14 inimest leidis, et taotlusvorm on pigem selge ja arusaadav (hinne 3). Tervelt 17 inimest leidis, et taotlusvormi osa pigem ei ole selge ja arusaadav (hinne 2) ning 4 vastanu arvates polnud taotlusvormi osa üldse selge ega arusaadav (hinne 1). 3 intervjuueeritavat ei osanud antud osale hinnangut anda ning jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Antud osa selguse ja arusaadavuse **keskmine koondhinne on 3,17**, mis tähendab, et kuigi antud osa on vastajate hinnangul pigem selge ja arusaadav, jäävad paljudele mõningad selle osa aspektid ebaselgeks.

Vaadates taotlejate hinnanguid antud osale taotlusvoorude kaupa (vt joonis 10), tuleb selgelt välja, et esimeses ja teises taotlusvoorus hinnati antud selgust ja arusaadavust palju kõrgemalt kui kolmanda ja neljanda taotlusvooru puhul. Kuna loogilise raammatricksi vormi erinevate taotlusvoorude puhul muudetud ei ole, siis võib uuringu läbiviija hinnangul antud tendentsi taas kord põhjendada oluliste taustsüsteemi muutustega – kui algselt olid teised taotlusvormi osad oluliselt keerulisemad, siis tundus osa „Loogiline raammatricks”, suhteliselt lihtsam (st ei jäänud taotlejale meelde kui segane osa teistega võrreldes), kui aga teised taotlusvormi osad muutusid arusaadavamaks, muutus see osa teistega võrreldes keerukamaks ja arusaamatumaks. Ilmselt

võib põhjuseks olla ka see, et viimaste taotlusvoorude puhul on taotlejatel segased aspektid selgemini meeles.

Joonis 10. Taotlusvormi osa "Loogiline raammatricks" selgus ja arusaadavus nelja taotlusvoorü lõikes

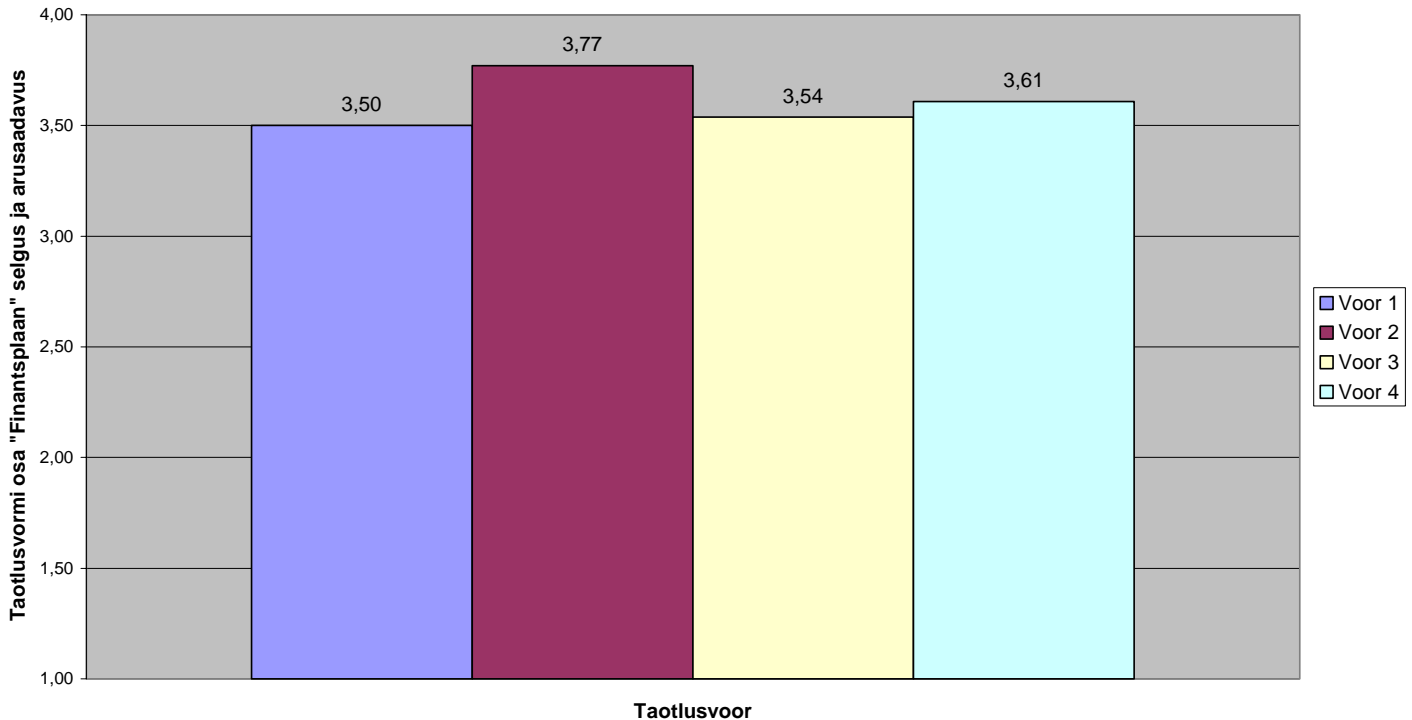
Antud osa puhul toodi mitmel juhul negatiivse aspektina välja dubleerumist taotluse teiste osadega, mistõttu kaasneb raammatricksi koostamisega selge lisakoormus taotluse koostajale. Mitme projekti puhul kaasati raammatricksi koostamiseks eraldi konsultant. Kõige raskemaks antud osa puhul peeti kontrollmeetodite ning saavutamise indikaatorite määramist. Samas toodi osa puhul positiivsena välja seda, et see aitab projekti ideed konkreetsemasse raami panna ning kõik aspektid selgemalt läbi mõelda.

2.1.5.8 Hinnang osale „Finantsplaan”

Uurides projekti rakendajate hinnanguid taotlusvormi osa „Finantsplaan” selgusele ja arusaadavusele skaalal 1...4 (sh 1-taotlusvormi osa ei ole üldse selge ja arusaadav ning 4-taotlusvormi osa on täiesti selge ja arusaadav) tuleb välja, et enamik vastanutest peab antud osa kas täiesti selgeks ja arusaadavaks (hinne 4 – 48 inimest) või pigem selgeks ja arusaadavaks (hinne 3 – 13 inimest). 7 inimest leidsid, et taotlusvormi osa pigem ei ole selge ja arusaadav (hinne 2). 7 intervjueritavat ei osanud antud osale hinnangut anda ning jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Kokku sai antud osa selgus ja arusaadavus skaalal 1...4 **keskmiseks hindeks 3,60**. Seega võib öelda, et antud taotluse osa on rakendajate hinnangul pigem selge ja arusaadav.

Vaadates taotlejate hinnanguid antud osale taotlusvoorude kaupa (vt joonis 11), tuleb selgelt välja, et esimeses, kolmandas ja neljandas taotlusvoorus hinnati antud osa selgust ja arusaadavust palju madalamalt kui teise taotlusvoorü puhul. Esimese taotlusvoorü projektide puhul on ilmselt

kõige olulisemaks põhjuseks see, et antud taotluse osa oli *doc*-formaadis (Word), mis põhjustas taotlejatele olulist lisakoormust seoses summade käsitsi arvutamisega ja muudatuste puhul pidi kõik arvud käsitsi uuesti üle kontrollima. Leiti ka, et antud osa dubleerub taotlusvormi teiste osadega (eriti just eelarvega). Kolmanda ja neljanda taotlusvooru puhul võib madalamat hinnangut põhjendada sellega, et antud taotlusvoorud toimusid hiljem ning seetõttu on rakendajatel segased ja arusaamatud aspektid selgemini meeles.

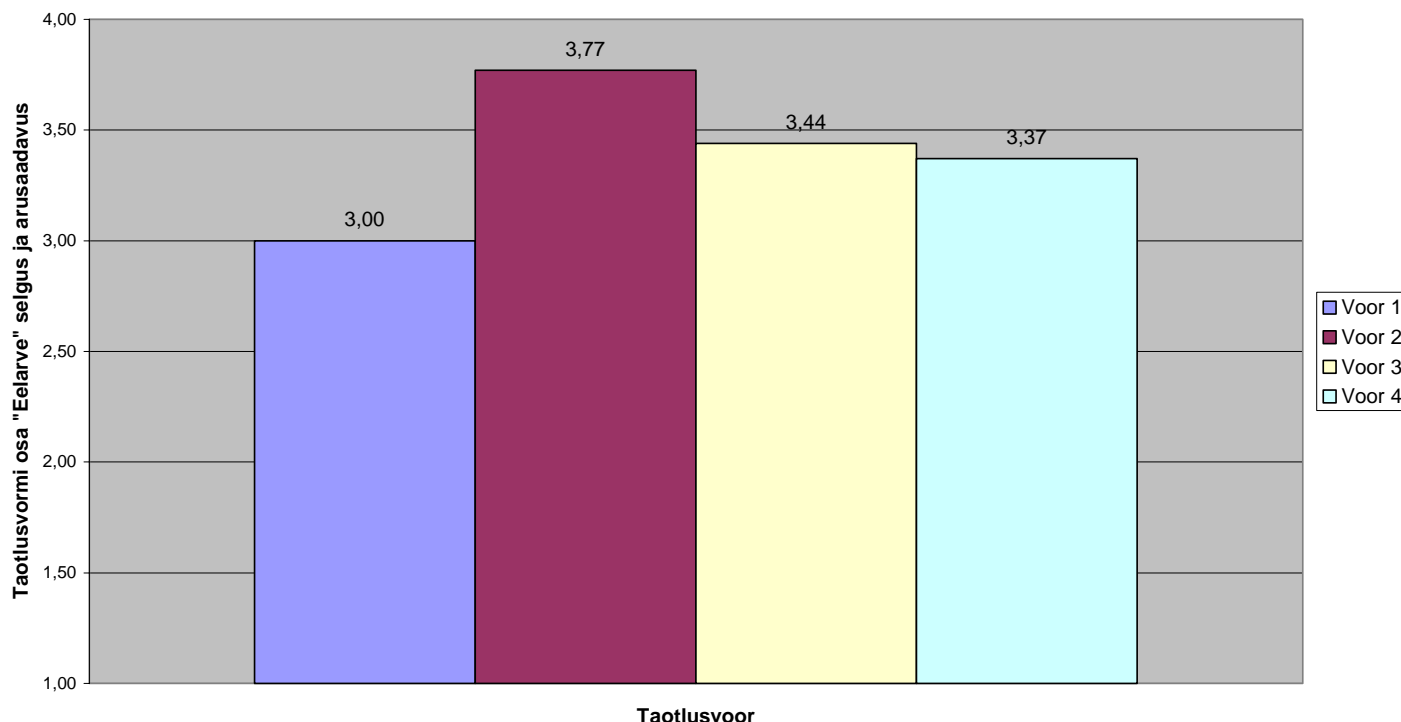
Joonis 11. Taotlusvormi osa "Finantsplaan" selgus ja arusaadavus nelja taotlusvooru lõikes

2.1.5.9 Hinnang osale „Eelarve”

Uurides projekti rakendajate hinnanguid taotlusvormi osa „Eelarve” selgusele ja arusaadavusele skaalal 1...4 (sh 1-taotlusvormi osa ei ole üldse selge ja arusaadav ning 4-taotlusvormi osa on täiesti selge ja arusaadav) tuleb välja, et suurem osa vastanutest peavad antud taotlusvormi osa väga selgeks ja arusaadavaks (hinne 4, kokku 45 inimest), 16 inimest leidis, et taotlusvorm on pigem selge ja arusaadav (hinne 3). Üheksa inimest leidis, et taotlusvormi osa pigem ei ole selge ja arusaadav (hinne 2) ning kahe vastanu arvates polnud taotlusvormi osa üldse selge ega arusaadav (hinne 1). 3 intervjuueeritavat ei osanud antud osale hinnangut anda ning jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Antud osa selguse ja arusaadavuse **keskmise koondhinne on 3,44**, mis tähendab, et kuigi antud osa on selge ja arusaadav, on võimalik täheldada ka ebaselgeid aspekte.

Vaadates taotlejate hinnanguid antud osale taotlusvoorude kaupa (vt joonis 12), tuleb selgelt välja, et esimeses, kolmandas ja neljandas taotlusvoorus hinnati antud osa selgust ja arusaadavust palju madalamalt kui teise taotlusvooru puhul. Sarnaselt eelmise osaga võib öelda, et esimese taotlusvooru projektide puhul on ilmselt kõige olulisemaks põhjuseks see, et antud taotluse osa oli *doc*-formaadis (Word), mis põhjustas taotlejatele olulist lisakoormust seoses summade käsitsi arvutamisega ja muudatuste puhul pidi kõik arvud uuesti üle kontrollima. Kolmanda ja neljanda

taotlusvooru puhul võib madalamat hinnangut taas põhjendada sellega, et antud taotlusvoorud toimusid hiljem ning seetõttu on rakendajatel segased ja arusaamatud aspektid selgemini meeles.

Joonis 12. Taotlusvormi osa "Eelarve" selgus ja arusaadavus nelja taotlusvooru lõikes

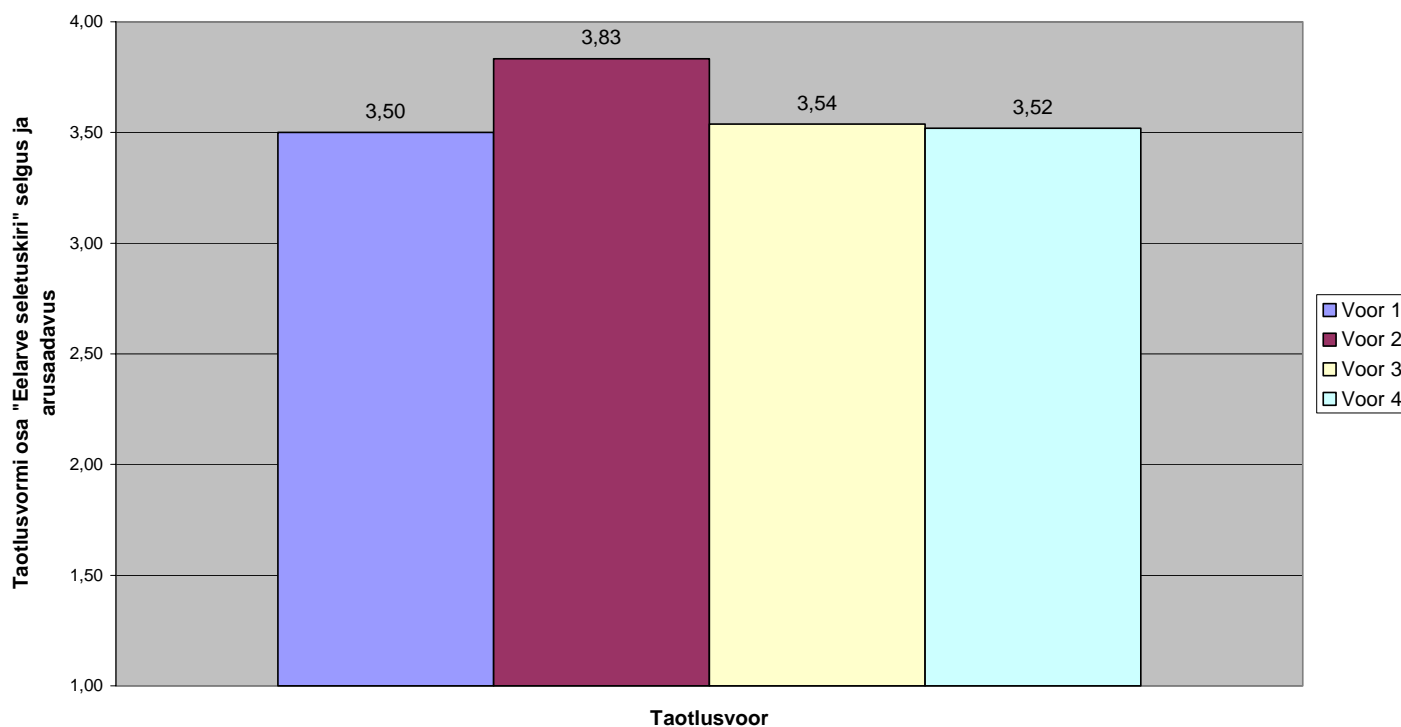
Antud osa segaste aspektidena toodigi kõige rohkem välja just seda, et esimeste taotlusvoorude puhul oli antud osa *doc*-formaadis, mis tähendas ühe numbrilise muutmisel kogu tabeli käsitsi ümberarvutamist. Segaseks jäi ka aspekt kuidas mitterahalist panust eelarves kajastada ning millise kulukoha alla mingi kulu kõige paremini sobib. Kindlasti oleks taotlejatel lihtsam, kui eelarvevormis toodud kulukohtade klassifikatsioon kattuks riigieelarve omaga. Palju toodi välja ümardamisega seotud probleeme. Kindlasti oleks taotlejate hinnangul pidanud eelarvevormis juba sees olema valemid, mis oleks oluliselt eelarve koostamist lihtsustanud.

2.1.5.10 Hinnang osale „Eelarve seletuskiri”

Uurides projekti rakendajate hinnanguid taotlusvormi osa „Eelarve seletuskiri” selgusele ja arusaadavusele skaalal 1...4 (sh 1-taotlusvormi osa ei ole üldse selge ja arusaadav ning 4-taotlusvormi osa on täiesti selge ja arusaadav) selgub, et enamik vastanutest peab antud osa kas täiesti selgeks ja arusaadavaks (hinne 4 – 50 inimest) või pigem selgeks ja arusaadavaks (hinne 3 – 13 inimest). 7 inimest leidsid, et taotlusvormi osa pigem ei ole selge ja arusaadav (hinne 2) ning 1 vastanu arvates polnud taotlusvorm üldse selge ja arusaadav (hinne 1). 4 intervjueeritavat ei osanud antud osale hinnangut anda ning jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Kokku sai antud osa selgus ja arusaadavus skaalal 1...4 **keskmiseks hindeks 3,58**. Seega võib öelda, et antud taotluse osa on rakendajate hinnangul küllaltki selge ja arusaadav.

Vaadates taotlejate hinnanguid antud osale taotlusvoorude kaupa (vt joonis 13), võib selgelt öelda, esimeses, kolmandas ja neljandas taotlusvoorus hinnati antud osa selgust ja arusaadavust

tunduvalt madalamalt kui teises taotlusvoorus. Kuna eelarve seletuskirja vormi ei ole taotlusvoorude lõikes oluliselt muudetud, on antud tendents mõnevõrra üllatav. Kolmanda ja neljanda taotlusvooru puhul võib madalamat hinnangut taas põhjendada aspektiga, et antud taotlusvoorud toimusid hiljem ning seetõttu on rakendajatel segased ja arusaamatud aspektid selgemini meeles.

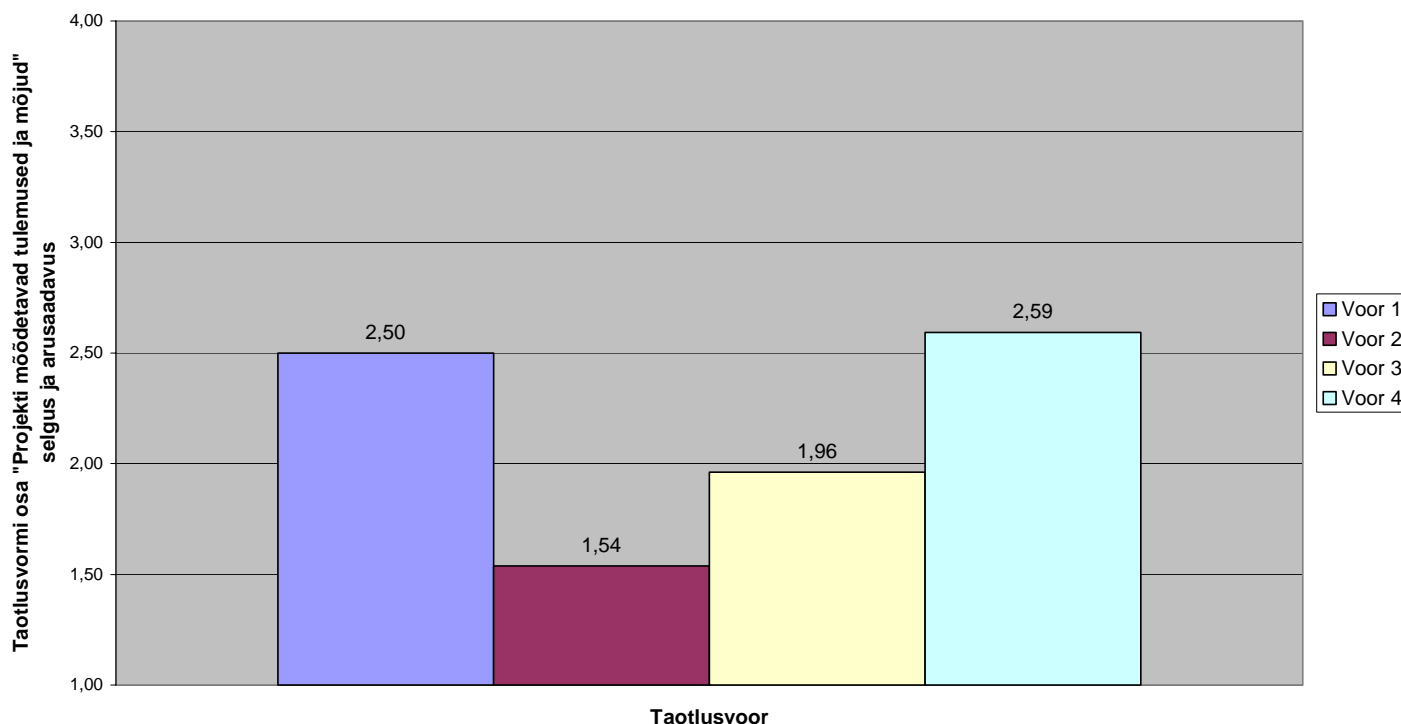
Joonis 13. Taotlusvormi osa "Eelarve seletuskiri" selgus ja arusaadavus nelja taotlusvooru lõikes

Antud taotlusosa puhul soovitati paljude projektide puhul antud osa viimist *xls*-formaati (Excel), mis aitaks oluliselt antud osa koostamist lihtsustada ning vältida ka osa koostamisel tekkivaid arvutusvigu. Eelarve seletuskirja peeti ka liiga detailseks (kolme aasta peale detailselt planeerida ühiku täpsusega kõiki kulusid on suhteliselt raske ja ettearvamatut).

2.1.5.11 Hinnang osale „Projekti mõõdetavad tulemused ja mõjud”

Uurides projekti rakendajate hinnanguid taotlusvormi osa „Projekti mõõdetavad tulemused ja mõjud” selgusele ja arusaadavusele skaalal 1...4 (sh 1-taotlusvormi osa ei ole üldse selge ja arusaadav ning 4-taotlusvormi osa on täiesti selge ja arusaadav) tuleb välja, et 15 vastanut peavad antud taotlusvormi osa väga selgeks ja arusaadavaks (hinne 4), 12 inimest leidis, et taotlusvorm on pigem selge ja arusaadav (hinne 3). 15 inimest leidis, et taotlusvormi osa pigem ei ole selge ja arusaadav (hinne 2) ning tervelt 30 vastanu arvates polnud taotlusvormi osa üldse selge ja arusaadav (hinne 1). 3 intervjuueeritavat ei osanud antud osale hinnangut anda ning jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Osa selguse ja arusaadavuse **keskmine koondhinne on 2,17** mis tähendab, et antud osa, võrreldes teiste taotluse osadega, pigem ei ole selge ja arusaadav ning tekitab enamikele vastanutele väiksemal või suuremal määral probleeme.

Vaadates taotlejate hinnanguid antud osale taotlusvoorude kaupa (vt joonis 14), tuleb selgelt välja aspekt, et antud osa selgust ja arusaadavust hinnati kõige madalamaks just teises ja kolmandas taotlusvoorus. Neljanda taotlusvooru puhul võib teistega võrreldes kõrgemat hinnet põhjendada sellega, et siis toimus antud osa puhul oluline lihtsustamine.

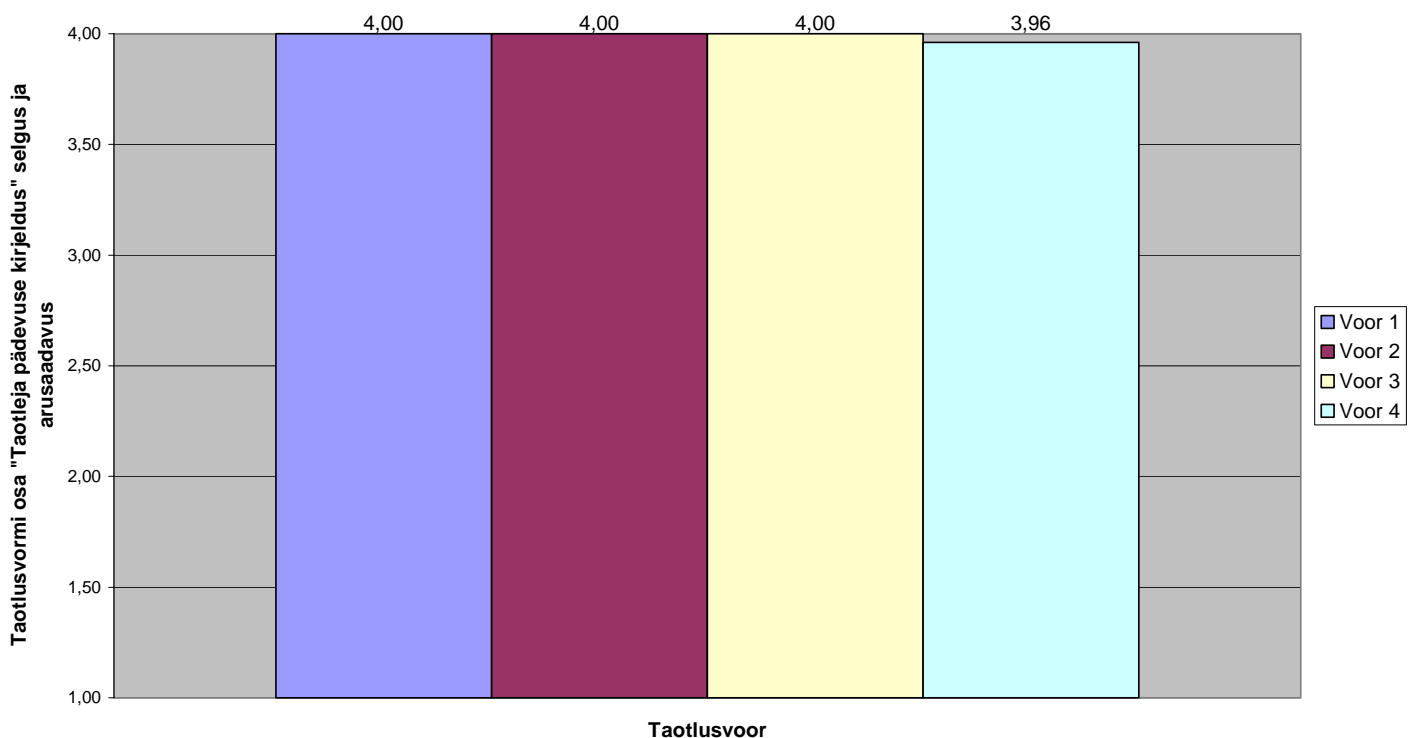

Joonis 14. Taotlusvormi osa "Projekti mõõdetavad tulemused ja mõjud" selgus ja arusaadavus nelja taotlusvooru lõikes

Antud osa puhul leidis enamik taotlejaid, et nõutud näitajaid on väga raske prognoosida (nt kui palju naisi ja mehi osaleb või mitu osalejat ning millistel põhjustel koolituse katkestab). Segaseks peeti antud osa puhul ka väljund- ja tulemusindikaatorite eristamist. Eriti raskeks muudab erinevate indikaatorite prognoosimise just aspekt, et ESF projektide raames tehakse sageli väga uuenduslikke tegevusi, mis ei kuulu organisatsiooni põhitegevuste alla. Just seetõttu on projekti koostajatel sageli väga raske innovaatilise tegevusega seotud sisend-, väljund- ja tulemusindikaatoreid määratleda.

2.1.5.12 Hinnang osale „Taotleja pädevuse kirjeldus”

Uurides projekti rakendajate hinnanguid taotlusvormi osa „Taotleja pädevuse kirjeldus” selgusele ja arusaadavusele skaalal 1..4 (sh 1-taotlusvormi osa ei ole üldse selge ja arusaadav ning 4-taotlusvormi osa on täiesti selge ja arusaadav) selgub, et peaaegu kõik vastanud peavad antud osa täiesti selgeks ja arusaadavaks (hinne 4 – 69 inimest). 1 inimese arvates on osa pigem selge ja arusaadav (hinne 3) ning 5 intervjuueeritavat ei osanud antud osale hinnangut anda, jäädes neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Kokku sai osa selgus ja arusaadavus skaalal 1..4 **keskmiseks hindeks 3,99**. Seega võib öelda, et antud taotluse osa on rakendajate hinnangul täiesti selge ja arusaadav. Antud osa puhul ei esine olulisi erinevusi ka taotlusvoorude kaupa (vt joonis 15).

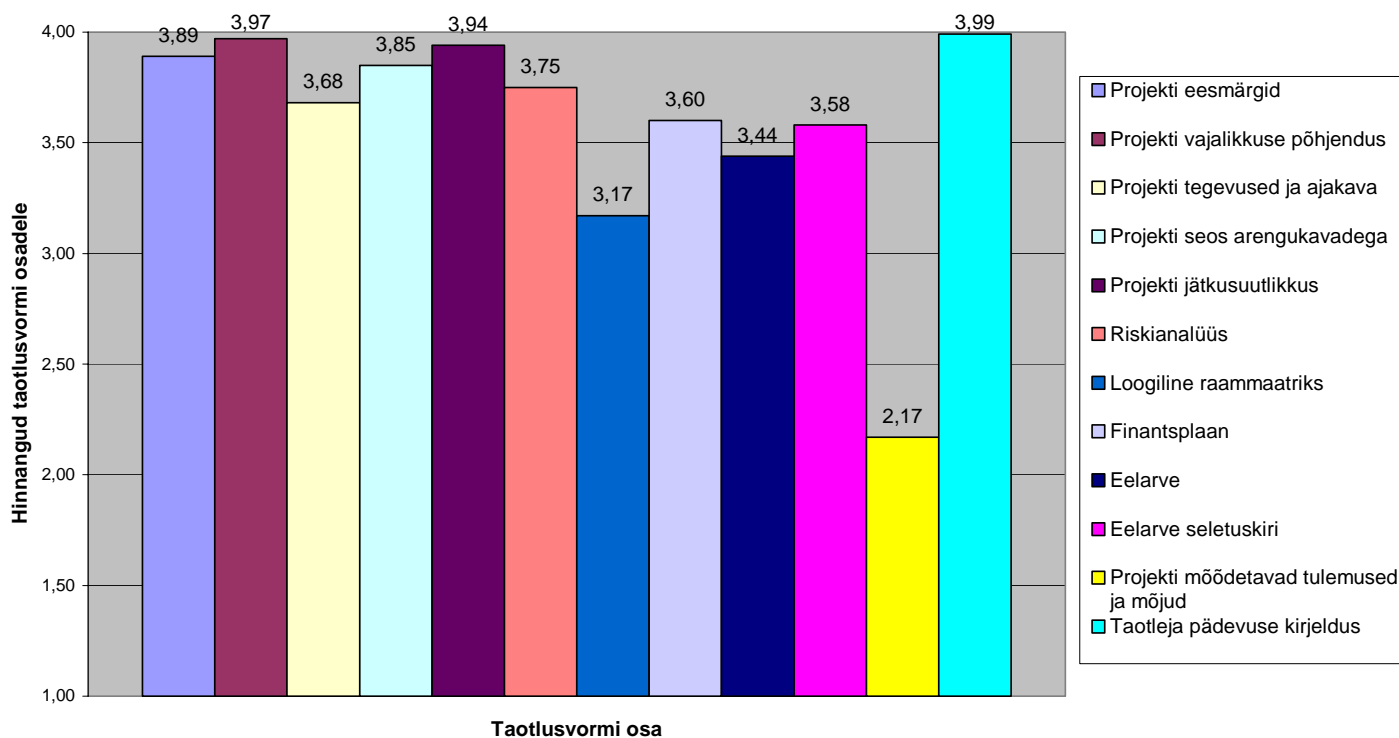

Joonis 15. Taotlusvormi osa "Taotleja pädevuse kirjeldus" selgus ja arusaadavus nelja taotlusvooru lõikes

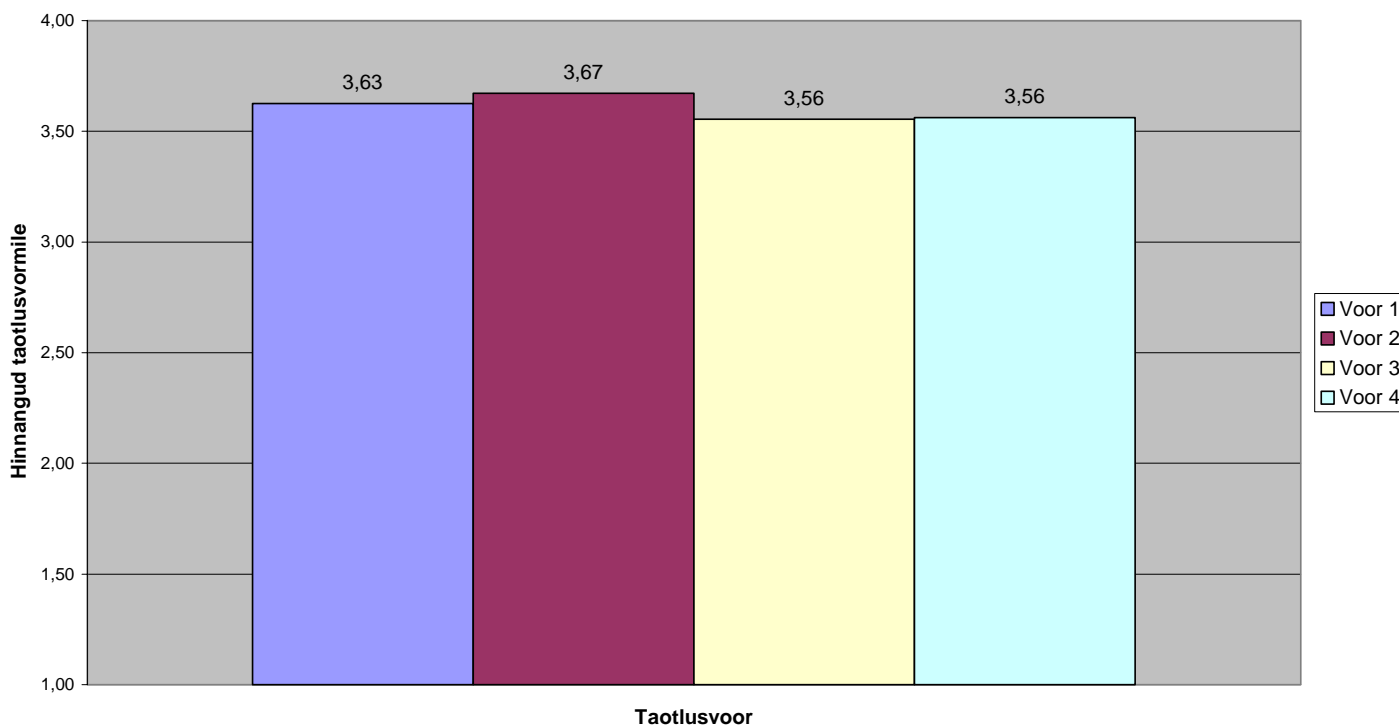
2.1.5.13 Kokkuvõtte hinnangutest taotlusvormi osadele

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kui enamik taotlusvormi osasid olid küllaltki selged ja arusaadavad ning keskmine hinne ei langenud alla 3,17-ne (vt joonis 16), siis „Projekti mõõdetavad tulemused ja mõjud” sai madalaima keskmise 2,17. Ülejäänud üheteistkümnest olid viis osa keskmise hindegaga vähemalt 3,85 ning kuue taotlusvormi osa selguse ja arusaadavuse keskmine jäi 3,17-ne ja 3,75-e vahele. Seega on projekti taotlejate jaoks kõige keerulisem projekti mõõdetavate tulemuste ja mõjude osa ning loogilise raammatriksi koostamine.

Kui vaadata kogu taotlusvormi keskmiseid hindeid taotlusvoorude kaupa (joonis 17), siis võib üldistatult öelda, et rahulolu taotlusvormidega on kõrge. Kui esimese ja teise taotlusvooru keskmine hinne kogu taotlusvormile on üle 3,60 (vastavalt 3,63 ja 3,67), siis kolmanda ja neljanda taotlusvooru keskmine on mõneti madalam (3,56). Antud tendents on põhjendatav sellega, et hilisematest taotlusvoorudest rahastuse saanutel on taotlusvormi segased ja arusaamatud aspektid selgemini meeles.

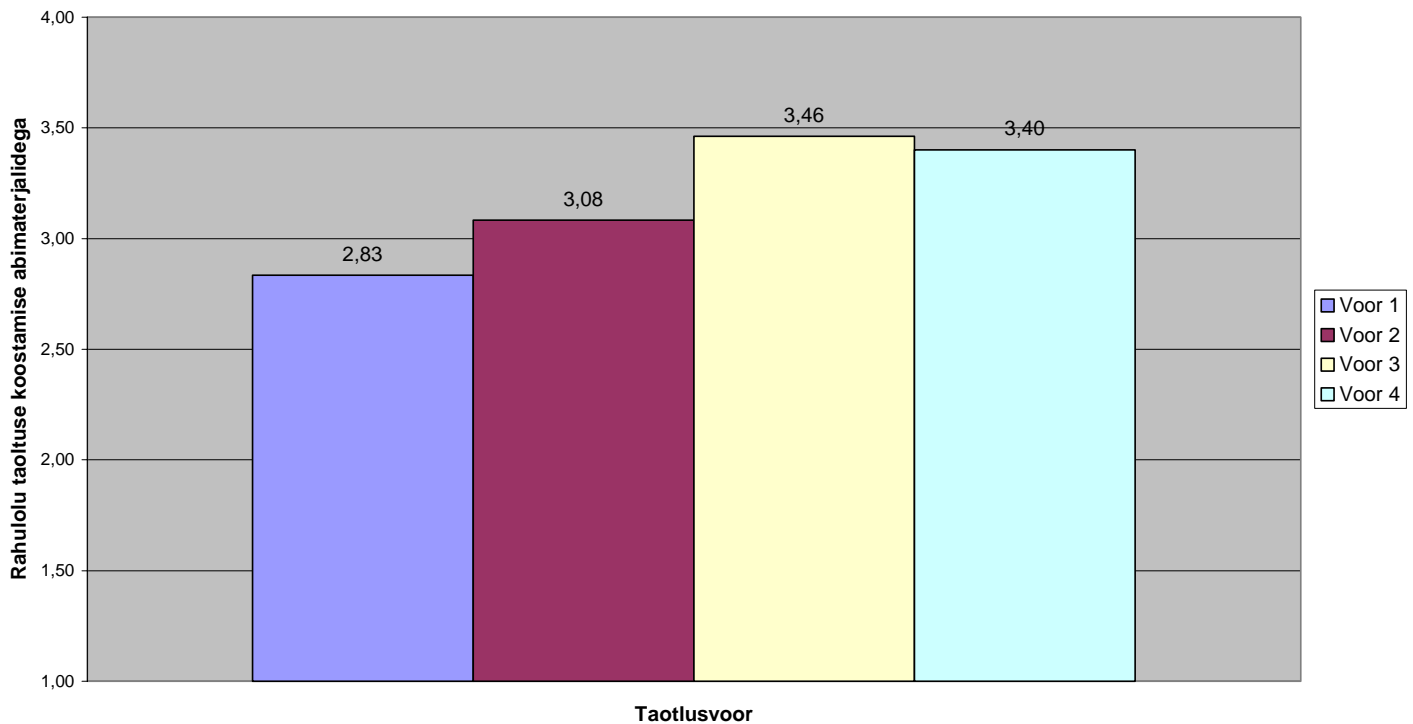
Joonis 16. Kokkuvõte hinnangutest taotlusvormi osadele

Joonis 17. Kokkuvõte hinnangutest taotlusvormile taotlusvoorude lõikes

2.1.6 Projekti taotlejate hinnang meede 1.1 taotluse koostamise abimaterjalidele

Valimisse kuulunud 75 projekti esindajatel paluti skaalal 1...4 (sh 1 – ei ole üldse rahul ning 4- väga rahul) hinnata rahulolu meede 1.1 taotluse koostamise abimaterjalidega. 36 vastanut olid taotluse koostamise materjalidega väga rahul (hinne 4), 20 olid pigem rahul (hinne 3), 12 pigem ei olnud rahul (hinne 2) ning 1 taotleja polnud abimaterjalidega üldse rahul (hinne 1). 6 projekti esindajad jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Projekti esindajate rahulolu taotluse koostamise abimaterjalidega keskmiseks hindeks kujunes **3,32**, millest võib järeldada, et taotlejad olid abimaterjalidega pigem rahul.

Joonis 18. Taotlejate hinnang Innove meede 1.1 taotluse koostamise abimaterjalidele nelja taotlusvooru lõikes.

Vaadates taotlejate hinnanguid projekt koostamise abimaterjalidele taotlusvoorude kaupa (vt joonis 16), selgub, et rahulolu projekti koostamise abimaterjalidega oli oluliselt madalam esimese kahe taotlusvooru puhul. Antud tendents oli oodatav, kuna viimastes taotlusvoorudes täiendati oluliselt taotluse koostamise abimaterjale. Abimaterjalide osas toodi väga positiivsena välja kommentaaridega taotlusvormi.

Uuringu käigus paluti intervjuueeritavatel välja tuua aspekte, mida peaksid taotluse koostamise abimaterjalid täiendavalt sisaldama. Projekti rakendajate ettepanekud ja kommentaarid on toodud tabelis nr 5, sh enammainitud ettepanekud on toodud paksus kirjas.

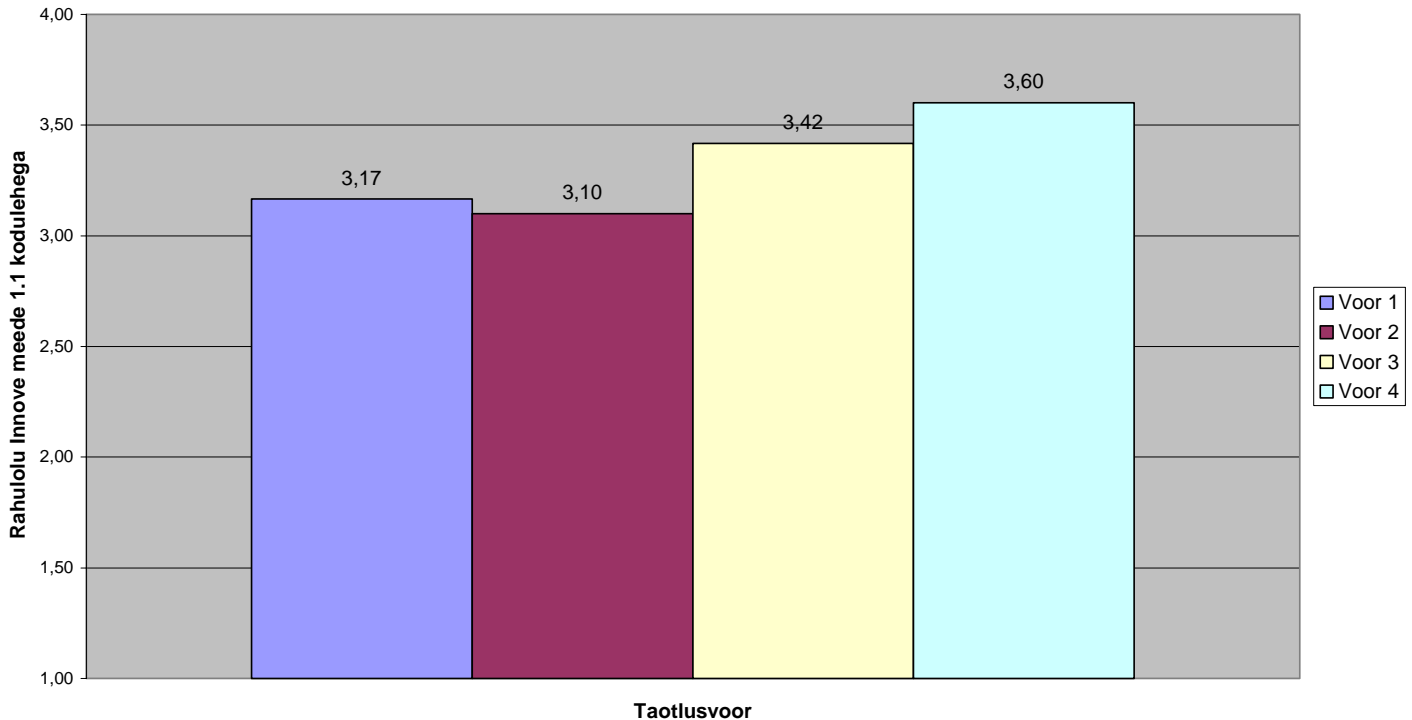
Tabel 5. Projekti rakendajate ettepanekud/kommentaariid – mida peaksid taotluse koostamise abimaterjalid täiendavalt sisaldama	
⇒	Rohkem infot indikaatorite/mõõdetavate tulemuste määratlemise osas
⇒	Rohkem infot loogilise raammatriksi koostamise osas
⇒	Taotluse koostamise abimaterjalid olid väga puudulikud
⇒	Mõned osad olid, millest ei saanud ka abimaterjalidega aru, tuli juurde küsida
⇒	Abimaterjalid on liiga põhjalikud ja detailsed. Liiga palju materjali
⇒	Abimaterjalid oli liiga üldised, oleks soovinud konkreetsemat teavet
⇒	Alguses olid abimaterjalid kehvad, kuid nüüd on neid oluliselt parandatud
⇒	Rohkem infot eelarve seletuskirja koostamise osas
⇒	Riskianalüüsi osa peaks olema rohkem lahti seletatud
⇒	Abimaterjalides peaks mainima ettemaksu võimaluse puudumist
⇒	Abikõlblike kulude osas võiks olla rohkem infot
⇒	Abimaterjalid võiksid sisaldada rohkem näidiseid
⇒	Rohkem infot mitterahaliste kulude osas
⇒	Abimaterjalid andsid piisava üldinfo
⇒	Taotlemise koostamise abimaterjalid olid väga loogilised ja kasulikud
⇒	Abimaterjalide sõnastus tugines liiga palju seadustele - oleks pidanud olema lihtsamalt lahti seletatud

2.1.7 Projekti taotlejate hinnang Innove meede 1.1 kodulehele

Uurides projekti rakendajate hinnanguid Innove meede 1.1 kodulehele skaalal 1...4 (sh 1-ei ole koduleheküljega üldse rahul ning 4-on koduleheküljega väga rahul) selgub, et enamus vastanuid on kodulehega kas väga rahul (hinne 4 – 33 inimest) või pigem rahul (hinne 3 – 28 inimest). 2 inimest polnud Innove meede 1.1 kodulehega pigem rahul (hinne 2) ning sama palju polnud üldse rahul (hinne 1). 10 intervjuueeritavat ei osanud kodulehele hinnangut anda ning jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Kokku oli taotlejate hinnang Innove meede 1.1

kodulehele skaalal 1...4 keskmiselt **3,42**. Seega saab öelda, et rakendajate hinnangul võib kodulehega pigem rahule jääda.

Intervjuude käigus paluti projekti taotlejatel täpsustada, millist projektitaotluse koostamiseks vajalikku infot nad kodulehelt said ning millist infot peaks meede 1.1 koduleht veel täiendavalt sisaldama. Suur osa intervjuueeritavatest leidis, et kodulehel olid materjalid kergesti leitavad ning info oli praktiline ja vajalik. Samas toodi negatiivsena välja seda, et kodulehel olevates dokumentides olid sageli vead sees.

Joonis 19. Taotlejate hinnang Innove meede 1.1 kodulehele nelja taotlusvooru lõikes

Taotlejad leidsid kodulehelt vajalikke abimaterjale ja taustmaterjale ning infot selle kohta millal projekti koostamist puudutavad infopäevad toimuvad. Väga positiivseks pidasid vastanud seda, et kodulehel on olemas kommentaarid ja juhendid iga taotlusvormi punkti kohta (kommentaariidega taotlusvorm) ning konsultantide kontaktandmed. Välja toodi ka seda, et kodulehel on olemas info taotluste esitamise tähtaegade kohta (mida esitada ja kuhu).

Projekti rakendajatel paluti välja tuua ka ettepanekuid/kommentaare selle kohta, mida Innove meede 1.1 koduleht ei sisaldanud, aga kindlasti peaks sisaldama. Suur osa vastanutest oli seisukohal, et kodulehte on taotlusvoorude lõikes väga palju edasi arendatud ning hetkel sisaldab see kõike taotlemiseks vajalikku. Ettepanekud ja kommentaarid, mida koduleht siiski täiendavalt sisaldada võiks, on ära toodud tabelis 6, kusjuures ettepanekud, mida on välja toodud rohkem kui ühel korral on toodud paksus kirjas.

Tabel 6. Projekti rakendajate ettepanekud/kommentaariid mida Innove meede 1.1 koduleht ei sisaldanud, aga peaks kindlasti sisaldama

⇒	Taotluse koostamise ajal ei olnud piisavalt olulist materjali, nüüd on kodulehte palju edasiarendatud ning hetkel sisaldab see kõiki olulisi materjale
⇒	Informatsiooni peaks olema pigem vähem ja asjakohasem
⇒	Põhjalikum info nende projektide osas, mis juba tehtud on
⇒	Koduleht peaks sisaldama projektide elluviijate kogemust – hetkel on see väga ametnikukeskne. Projekti taotleja ei saa pilti, mida projekti elluviimine reaalselt tähendab (bürokratia maht jne)
⇒	Koduleht on halvasti üles ehitatud – selleks, et meede 1.1 materjalide juurde jõuda, tuleb palju klikkida
⇒	„Korduma kippuvad küsimused” peaksid kodulehel üleval olema
⇒	Juhend kuidas excelis ümardada (väga oluline eelarve koostamise juures)
⇒	Info raammatriksi koostamise kohta
⇒	Info tulemusnäitajate määratlemise osas
⇒	Konsultantide nimekiri, kellelt saab projektitaotluse koostamist tellida
⇒	Online-nõustamise võimalused
⇒	Erinevate täidetud vormide näidised

2.1.8 Projekti rakendajate ettepanekud taotluste koostamise ning esitamise lihtsustamiseks

Intervjuude raames paluti projekti esindajatel tuua välja ettepanekuid ja kommentaare ESF projektitaotluste koostamise ja esitamise lihtsustamiseks. Toodud ettepanekud ja kommentaarid on ära toodud tabelis 7, sh enimmainitud paksus kirjas.

Tabel 7. Projekti rakendajate ettepanekud/kommentaariid ESF projektitaotluste koostamise ja esitamise lihtsustamiseks:

⇒	Projekti taotlusvormis ei tohiks esineda dubleerimist (nt eesmärke kirjutatakse 3 erinevasse kohta). Hetkel peab taotlusvormis sama teksti pidevalt eri nurkade all kajastama.
⇒	Projekti taotluse puhul peaks rohkem rõhku pöörama sisule ning vähem formaalsele poolele. Hetkel läheb taotluse koostamisel suur osa ajast tabelite jms vormistamisele.
⇒	Projekti indikaatorite osa peaks selgemaks ja lihtsamaks muutma. Hetkel tekitab see taotlejates palju segadust. Mitmed indikaatorid on ennustamatud.
⇒	Projektitaotluse esitamine peaks olema Interneti-põhine.
⇒	Projektitaotluste koostamise juures võiksid olla Innove poolt juhendajad – sageli ei oska projekti koostaja kõiki projekti käigus tekkivaid probleeme ette näha, seetõttu oleks parem kui keegi abistaks taotluse koostamisel. Innove konsultandid on ju paljusid projekte näinud ning peaksid uutel projektidel aitama tehtud vigu vältida.
⇒	Alguses oli taotlemine väga keeruline, nüüd on olukord tunduvalt paranenud.
⇒	Innove poolsed konsultandid peaksid olema kompetentsemad.
⇒	Taotluse eelarveread peaksid olema ühtses süsteemis riigieelarvega.
⇒	Projektitaotluse eelarve osad peaksid olema ühtses infosüsteemis, mida saaks kasutada ka edaspidisel projekti rakendamisel, et ei oleks pidevat numbrite ümbertõstmist erinevatesse vormidesse.
⇒	Kogu projektitaotluse peaks viima <i>xls</i> -formaati (Excel).
⇒	Projektitaotluse esitamisel võiks ära kaotada reegli, et organisatsiooni juht peab taotluse kõik lehed allkirjastama. Kogu taotluse allkirjastamisel võiks aktsepteerida projektijuhi allkirja ning taotleja kinnituse juures organisatsiooni juhi oma. Eriti kerkib see küsimus üles suurt haridusasutuste puhul.
⇒	Projekti eelarve koostamisel võiks aktsepteerida kuni 10 krooni suuruseid ümardamisvigu.
⇒	ESF projektide puhul võiks rakendada projektitaotluste mitme-etapilisele esitamist – eeltaotlust. See võimaldaks vajadusel ka mitmete samateemaliste projektide ühendamist.
⇒	Projektitaotluse vormid ei tohiks igas taotlusvoorus muuta, kuna ümberõppimine nõuab inimestelt täiendavat ajaressurssi.
⇒	Projekti taotlusvorm on liiga detailne, mis muudab projekti hilisema rakendamise keeruliseks (pidevad tegevuskava ja eelarvemuudatused).

⇒	Loogilise raammatriksi peaks taotlusest välja jätma, kuna see kordab end ning dubleerub taotlusega.
⇒	Suurte organisatsioonide puhul (nagu näiteks TTÜ ja TÜ) hakkavad projektide lõikes saadetavad vormid (nt taotleja pädevuse kirjeldus) pidevalt korduma. Nii suurte organisatsioonide puhul võiks kõigi projektide peale kokku saata ühe taotleja pädevuse kirjelduse.
⇒	Projekti esindajatel peaks olema võimalik oma projekti hindamiskomisjoni ees ka kaitsta. See aitaks vältida olukordi, kus komisjon lükkab mingi projekti tagasi ilma, et nad tegelikult kõigist sisulistest nüanssidest aru oleksid saanud.
⇒	Rohkem peaks rõhku panema projekti hindamiskomisjoni koolitamisele ning eksperdid peaksid püüdma taotlustesse rohkem süveneda – tihti on esitatud süvenematuses tulenevaid küsimusi.
⇒	Taotlusvoorude tähtajad peaksid olema pikemad: 1-2 kuud on korraliku projektitaotluse koostamiseks sageli liiga lühike aeg.
⇒	Taotlusvormi vormilise osa peaks üle vaatama. Hetkel läheb taotlejatel väga palju aega vormistamise peale (tabelid nihkuvad paigast ära jne).
⇒	Projektide koostamisel peaks olema võimalik arvestada ka inflatsiooni ja hinnatõusuga.
⇒	Projekti koostamise infopäevad peaksid olema konkreetsamad.

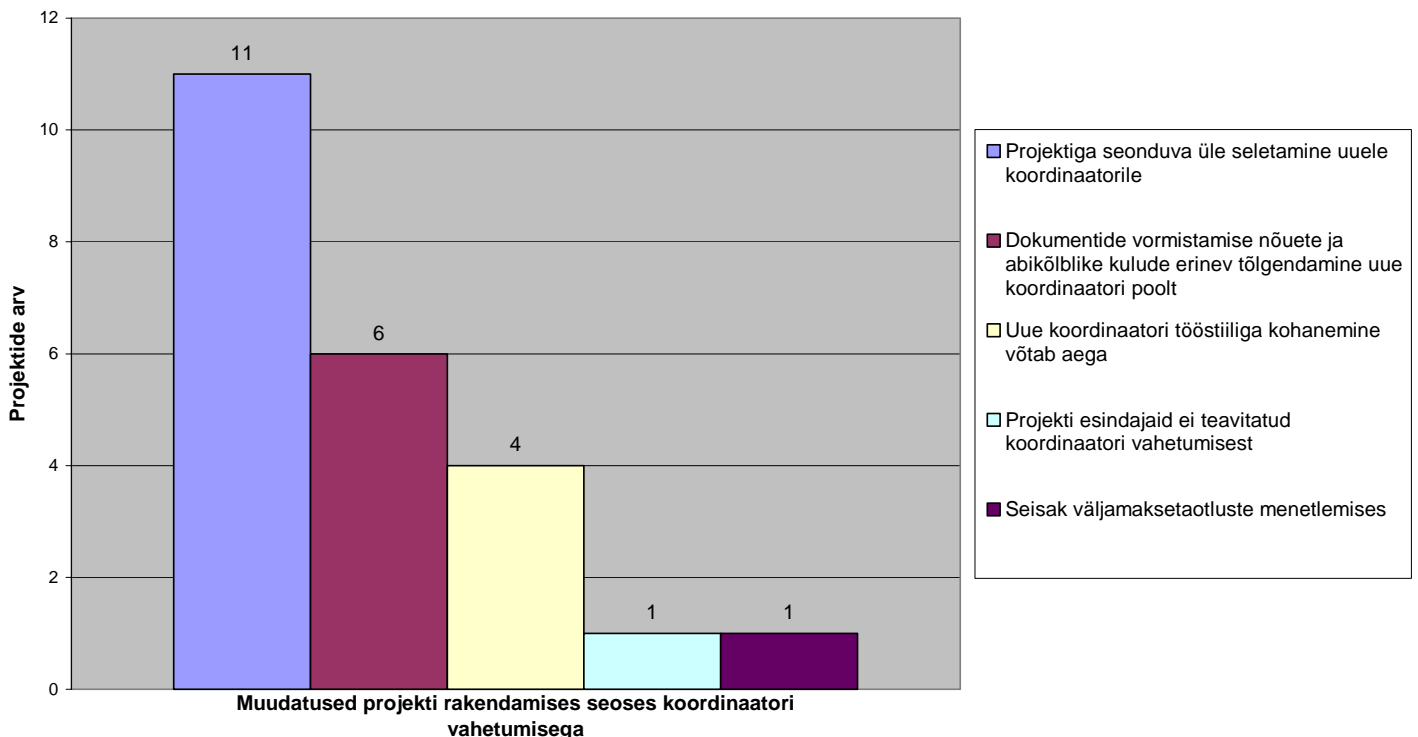
2.2 PROJEKTI ELLUVIIMISE STAADIUM

2.2.1 Projekti rakendajate koostöö projekti Innove poolse koordinaatoriga

2.2.1.1 Projekti koordinaatorite vahetumisega seotud probleemid

Intervjuude käigus uuriti projekti rakendajatelt kas ja milliseid muudatusi on projekti ESF koordinaatori vahetumine projekti elluviimisel kaasa toonud. Valimisse kuulunud 75 projektist 46 puhul oli Innove poolne koordinaator vähemalt ühel korral vahetunud. Nendest 20 puhul ei toonud Innove poolse koordinaatori vahetus kaasa olulisi muudatusi, 23 projekti puhul kaasnesid koordinaatori vahetumisega olulised muudatused ning 3 projekti esindajad jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda).

Peamiste muudatustena projekti rakendamises seoses Innove poolse koordinaatori vahetumisega toodi välja täiendavat ajakulu seoses sellega, et uuele koordinaatorile tuleb projektiga seonduvaid aspekte üle seletada (mainitud 11 korral) ning seda, et uue koordinaatoriga kaasnesid erinevad nõudmised dokumentide vormistamisele või teistsugune tõlgendus abikõlblike kulude osas (mainitud 6 korral). Nelja projekti puhul toodi probleemina välja seda, et uue koordinaatori tööstiiliga kohanemine võttis aega. Ühe projekti puhul tekitas probleeme see, et koordinaatori vahetumisest ei teavitatud projekti esindajat. Toodi välja ka seisakut väljamaksetaotluste menetlemises seoses koordinaatori vahetumisega (1 projekti puhul).

Joonis 20. Projekti koordinaatorite vahetumisega seoses esinenud probleemid

2.2.1.2 Projekti rakendajate hinnang koostööle projekti Innove poolse koordinaatoriga

Uurides projekti rakendajate hinnanguid koostööle projekti koordinaatoriga projekti rakendamisel skaalal 1...4 (sh 1-ei ole üldse rahul ning 4-on väga rahul) selgub, et enamik vastanuid on koostööga kas väga rahul (hinne 4 – 45 inimest) või pigem rahul (hinne 3 – 21 inimest). 6 projekti esindajat ei olnud koostööga projekti koordinaatoriga pigem (hinne 2) ning 2 üldse rahul (hinne 1). 1 intervjuueeritav ei osanud koostööle hinnangut anda ning jäi neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Projekti esindajate **keskmine hinne koostööle projekti koordinaatoriga oli seega 3,47**, millest võib järeldada, et taotlejad olid koostööga pigem rahul.

Projekti rakendajatel paluti oma hinnanguid ka põhjendada. Suure osa projektide esindajate arvates oli koostöö projekti koordinaatoriga väga asjalik ning koordinaatorid pädevad, abivalmid, sõbralikud ning vastutulelikud. Siiski toodi mõnede projektide puhul välja ka puudujääke, mis on toodud tabelis nr 8, sh enammainitud aspektid on toodud paksus kirjas.

Tabel 8. Projekti rakendajate poolt välja toodud puudujäägid koostöö osas Innove koordinaatoriga	
⇒	Koordinaatori/rakendusüksuse poolt saadud info ei olnud ühtne, antakse samadele küsimustele erinevaid vastuseid
⇒	Projekti rakendaja oli kohati infosulus
⇒	Koordinaator ei olnud piisavalt pädev
⇒	Projekti rakendamisel jäi mulje, et koordinaator on ülekoormatud
⇒	Suhtlemisprobleemid koordinaatoriga (nipsakad vastused jne)
⇒	Kirjadele vastamise kiirus oli väga väike (vastused viibisid kuude viisi)
⇒	Seletuste hulk, mida projektijuht pidi koostama oli väga suur
⇒	Väga aeglased väljamaksetaotluste menetlusajad
⇒	Suhtlemine koordinaatoriga oli liiga formaalne
⇒	Projekti menetlemise alguses oli koordinaatoritel raamatupidamislikke puudujääke, nüüd enam mitte
⇒	Koordinaator küsis ilmselgeid asju üle
⇒	Koordinaatorid ei ole küll pahatahtlikud, kuid võiksid olla viisakamad ja lahkemad

2.2.1.3 Projekti taotlejate hinnang projekti koordinaatori poolsele kirjadele vastamise kiirusele ning kättesaadavusele telefoni teel

Valimisse kuulunud 75 projekti esindajatel paluti skaalal 1...4 (sh 1 – ei ole üldse rahul ning 4-väga rahul) hinnata projekti koordinaatori poolset kirjadele vastamise kiirust ning kättesaadavust telefoni teel. 56 vastanut olid koordinaatori poolse kirjadele vastamise kiiruse ja kättesaadavusega telefoni teel väga rahul (hinne 4), 16 olid pigem rahul (hinne 3), 1 pigem ei olnud rahul (hinne 2) ning 1 ei olnud üldse rahul (hinne 1). 1 projekti esindaja jäi neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Projekti esindajate taotluse koostamise abimaterjalidega rahulolu keskmiseks hindeks kujunes **3,72**, millest võib järeldada, et taotlejad olid koordinaatori poolse kirjadele vastamise kiiruse ja kättesaadavusega telefoni teel väga rahul.

Enamiku projektide puhul vastas koordinaator kirjadele väga kiiresti (maksimaalselt 1-2 päeva jooksul). Positiivsena toodi mitme projekti puhul välja ka seda, et koordinaator andis projekti rakendajale mobiilinumbriga, mistõttu oli vajaduse korral võimalik väga kiiresti ühendust võtta. Kahe projekti puhul toodi välja, et projekti kestel tekkis olukordi, kus mõne kirja vastus viibis mitu kuud ning koordinaator ei pidanud kinni seaduses määratud tähtaegadest. Probleemina toodi paari projekti puhul välja ka väljamaksetaotluste menetlemisega seotud venimisi.

2.2.1.4 Probleemid seoses pika vahemaaga taotleja ja projekti koordinaatori vahel

Valimisse kuulunud 75 projekti esindajatest leidis vaid üks, et vahemaa projekti koordinaatori ja taotleja vahel on probleemiks. Kuigi ka teised projekti esindajad töid välja, et vahel oleks lihtsam dokumente isiklikult üle anda kui posti või faksiga, olid peaaegu kõik taotlejad veendunud, et koordinaatori asumine geograafiliselt pika vahemaa taga ei valmista projekti rakendamisel lisaprobleeme.

2.2.1.5 Projektide rakendamise käigus esinenud probleemid seoses projekti koordinaatoriga

Intervjuu käigus anti projekti rakendajatele võimalus välja tuua projekti rakendamise käigus tekkinud probleeme seoses projekti koordinaatoriga. Suure osa projektide puhul koordinaatoriga seoses probleeme esinenud ei ole ning projekti esindajad olid koordinaatoriga väga rahul. Siiski toodi mõnede projektide puhul välja tekkinud kitsaskohti. Projekti rakendamise käigus esinenud probleemid on toodud tabelis 9, sh enammainitud aspektid paksus kirjas.

Tabel 9. Projektide rakendamise käigus esinenud probleemid seoses projekti koordinaatoriga	
⇒	Koordinaator oli tööga ülekoormatud, mis põhjustas viivitusi projekti rakendamisel
⇒	Koordinaatori ja projekti rakendaja vahel tekkisid infosulud
⇒	Koordinaator ei tundnud projekti temavaldkonda, mida ta nõustas

⇒	Koordinaator andis vastakat nõu
⇒	VMT-de menetlustähtjad on väga pikad
⇒	Koordinaatorid peaksid rohkem tegelema projektide individuaalse nõustamisega
⇒	Küsimustele vastuste saamine võttis väga kaua aega - koordinaator pidi konsulteerima mitme inimesega
⇒	Konkreetsed vastused oli koordinaatorilt raske saada - eriti kirja teel
⇒	Probleeme tekitas see, et erinevad koordinaatorid käsitlesid abikõlblikkuse reegleid erinevalt

2.2.2 Projekti rakendajate hinnang väljamaksetaotluste koostamiseks esitatavatele nõuetele ning menetlustähtaegadele

2.2.2.1 Projekti rakendajate hinnang väljamaksetaotluste koostamiseks esitatavatele nõuetele

Uurides projekti rakendajate hinnanguid väljamaksetaotluste koostamiseks esitatavatele nõuetele skaalal 1...4 (sh 1-nõuded väljamaksetaotluste koostamiseks ei ole üldse selged ning 4-nõuded väljamaksetaotluste koostamiseks on täiesti selged) selgub, et vastanute arvamused jagunevad peamiselt kolmeks – 24 taotlejat leiavad, et nõuded väljamaksetaotluste koostamiseks on täiesti selged (hinne 4), 25 arvavad, et nõuded on pigem selged (hinne 3) ning 19 leiavad, et nõuded pigem ei ole selged (hinne 2). Lisaks nendele on 3 vastajat arvamusel, et nõuded väljamaksetaotluste koostamiseks pole üldse selged (hinne 1) ning 4 intervjuueeritavat ei osanud nõuetele hinnangut anda ning jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Projekti rakendajate keskmine hinnang väljamaksetaotluste koostamiseks esitatavatele nõuetele oli **2,99**, millest võib järeldada, et nõuded väljamaksetaotluste koostamiseks on pigem selged, kuid siiski esineb arusaamatuid aspekte.

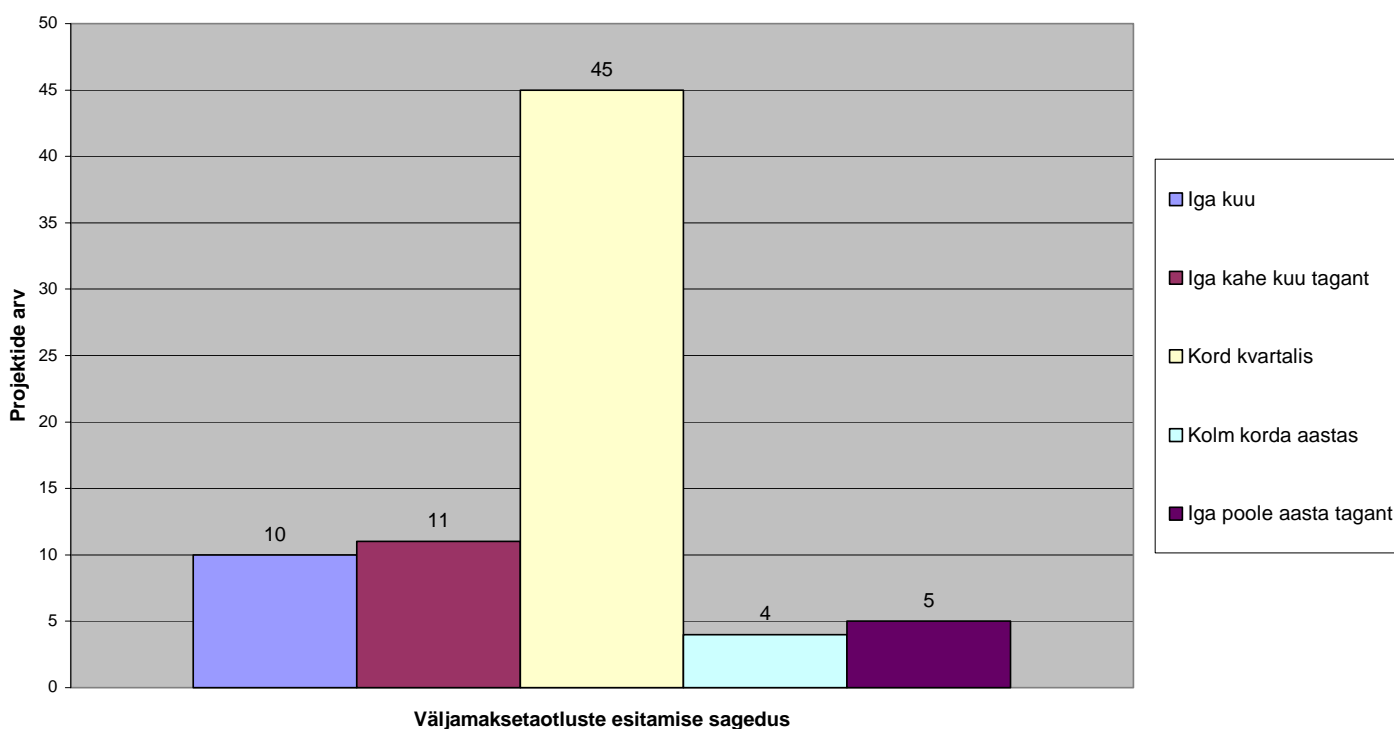
Vastanute põhjendused hinnete 1 (ei ole üldse selged) ja 2 (pigem ei ole selged) on toodud tabelis 10, sh enammainitud on paksus kirjas.

Tabel 10. Projekti rakendajate põhjendused negatiivsete hinnangute korral VMT koostamiseks esitatavate nõuete selgusele	
⇒	Väga suur lisakoormus projektijuhile on pidev seletuskirjade koostamine - iga sammu on vaja selgitada ja tõestada. Rohkem usaldust taotleja suhtes!
⇒	Probleemiks oli see, et VMT vormid ja koostamise nõuded muutusid pidevalt sh ka tagasiulatuvalt
⇒	Tööjõukulude arvestus on väga keeruline (tööajatabelid jne)
⇒	Probleem seoses sellega, et projekti rakendaja organisatsiooni raamatupidamissüsteem ei ühildu projekti omaga. Eriti suur probleem just suurte organisatsioonide puhul (nt TÜ, TTÜ või TLÜ)
⇒	Probleem seoses abikõlblikkuse reeglite ning VMT-de vormistusliku poole nõuete pideva muutumisega
⇒	Projekti alguses ei ole taotlejal ettekujutust milline üks VMT välja nägema peaks - infopäevadel peaks näitama näidisenäidet VMT-sid (millises järjekorras peavad kuludokumentid olema jne)
⇒	Uute VMT vormide ametlikes versioonides olid vead sees, mis põhjustasid projektijuhtidele palju peavalu
⇒	Uus VMT-de esitamise kord mõnevõrra lihtsustab projekti elluviimist, kuid samas on nüüd suurem vastutus taotlejal - kui hiljem probleeme välja tuleb, siis on väga raske neid lahendada
⇒	Kohati esinevad vastuolud Eesti raamatupidamisseadustega (nt autokompensatsioon seaduse järgi 4 kr/km, projektis nõutakse 2 kr/km)

⇒	Kõik aruandluse ja VMT vormid tuleks ühildada, et ei oleks vaja pidevalt arve ühest tabelist teise ümber tõsta
⇒	Probleemid tekkisid VMT-de sendipealt klappima saamisega
⇒	VMT-ga kaasnevate lisadokumentide hulk on liiga suur
⇒	Ebaselgeks jääb mõne kulu puhul see, millise kulukoha alla see minema peaks
⇒	Väga segane aspekt on mitterahaliste kulude arvestamine VMT-des
⇒	Segased aspektid seoses puhkuste arvestamisega projektis

2.2.2.2 Projekti väljamaksetaotluste esitamise sagedus

Intervjuude käigus uuriti projekti rakendajatelt projekti VMT-de esitamise sagedust. Selgus, et 75-st valimisse kuulunud projekti esindajast 10 esitavad väljamaksetaotlusi iga kuu, 11 taotlejat esitavad väljamaksetaotlusi iga kahe kuu tagant, 45 taotlejat esitavad kord kvartalis, 4 taotlejat esitavad kolm korda aastas ning 5 taotlejat esitavad väljamaksetaotlusi iga poole aasta tagant.

Joonis 21. Projekti väljamaksetaotluste esitamise sagedus

Uurides, miks eelistati just selliseid graafikuid, tuli välja, et projekti VMT-sid otsustati tihemini kui kord poole aasta jooksul esitada seoses rahavoogude ning käibevahendite ühtlustamisega, samas kaasneb kord kuus esitamisega väga suur töökoormus. Just seetõttu pidaski suurem osa projekti rakendajatest kõige optimaalsemaks VMT-sid esitada kord kahe kuu tagant või kord kvartalis. Suurte organisatsioonide puhul, kus käibevahenditega probleeme ei tekkinud toodi, kord kvartalis esitamise põhjuseks asjaolu, et 6 kuud on liiga pikk aeg, et kõik aspektid meeles

seisaksid (paari kuu tagant mäletatakse veel milline tegevus millise kuludokumentiga seotud on). Pooleaastase graafiku puhul toodi negatiivse joonena välja ka seda, et sellisel juhul läheks just riigiasutustes aasta teine pool väga pingeliseks. Mõne projekti puhul kasutatakse VMT-de esitamiseks ka liikuvat graafikut – lähtutakse kogunenud kuludokumentide hulgast. Kord kuus esitamist eelistasid projektid, milles on väga palju tegevusi ning kus kuludokumente koguneb väga palju. Osaliselt lähtuti VMT-de esitamisel ka aspektist, et eelmine VMT peab olema välja makstud enne kui uus esitatakse – ei ole mõtet mitut VMT-d korraga menetluses hoida. Igakuiselt esitavad VMT-sid eelkõige väikesed MTÜ-d, kellel vastastikusel juhul tekiks olulised probleemid seoses käibevahenditega.

2.2.2.3 Projekti rakendajate rahulolu väljamaksetaotluste koostamise juhendmaterjalidega „Abiks toetuse saajale”

Uurides projekti rakendajate rahulolu väljamaksetaotluste koostamise juhendmaterjalidega skaalal 1...4 (sh 1-ei ole üldse rahul ning 4-täiesti rahul) selgub, et suurem osa rakendajatest suhtuvad väljamaksetaotluste koostamise juhendmaterjalidesse positiivselt - 25 taotlejat on väljamaksetaotluste menetlustähtaegadega väga rahul (hinne 4) ning 26 on pigem rahul (hinne 3). 8 taotlejat avaldasid arvamust, et nad pigem pole rahul väljamaksetaotluste menetlustähtaegadega (hinne 2). 16 intervjuueritavat ei osanud rahulolule hinnangut anda ning jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Projekti rakendajate **keskmine hinnang väljamaksetaotluste koostamise juhendmaterjalidele oli 3,29**, millest võib järeldada, et enamik projekti rakendajatest on väljamaksetaotluste juhendmaterjalidega „Abiks toetuse saajale” pigem rahul.

Negatiivse hinnangu korral (2- pigem ei ole rahul) toodi peamise põhjusena välja juhendmaterjali keerulisust. Tihti mainiti, et juhendmaterjal oli segane ning sellest arusaamiseks tuli seda mitu korda läbi töötada. Eraldi toodi välja mitterahalise panuse ning käibemaksu osa, millest arusaamine nõudis taotlejate arvates liigset pingutust. Probleemi nähti ka juhendmaterjalide pidevas muutmises. Positiivsena toodi välja võimalust väljamaksetaotlust koostades täpselt juhendmaterjali jälgida.

2.2.2.4 Projekti rakendajate rahulolu väljamaksetaotluste menetlustähtaegadega

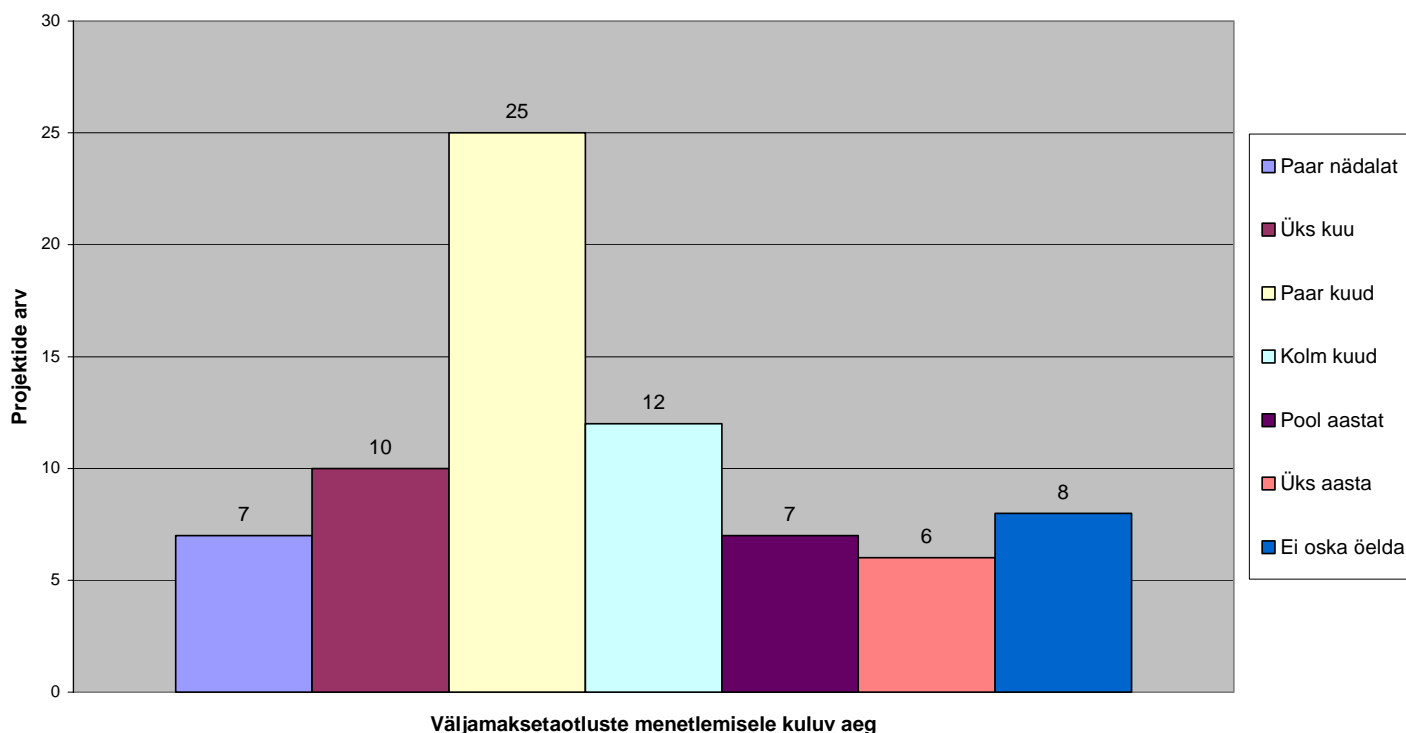
Uurides projekti rakendajate rahulolu väljamaksetaotluste menetlustähtaegadega skaalal 1...4 (sh 1-ei ole üldse rahul ning 4-täiesti rahul) selgub, et suurem osa rakendajatest suhtuvad väljamaksetaotluste menetlustähtaegadesse positiivselt - 16 taotlejat on väljamaksetaotluste menetlustähtaegadega väga rahul (hinne 4) ning 32 on pigem rahul (hinne 3). 16 taotlejat avaldasid arvamust, et nad pigem pole rahul väljamaksetaotluste menetlustähtaegadega (hinne 2), 8 inimest polnud menetlustähtaegadega üldse rahul (hinne 1). 3 intervjuueritavat ei osanud rahulolule hinnangut anda ning jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Projekti rakendajate **keskmine hinnang väljamaksetaotluste menetlustähtaegadele oli 2,78**, millest võib järeldada, et enamik projekti rakendajatest on väljamaksetaotluste menetlustähtaegadega pigem rahul, kuid kindlasti on võimalik olukorda parandada.

Negatiivsete hinnangute korral (1- ei ole üldse rahul või 2- pigem ei ole rahul) toodi peamise põhjusena välja olukordi, kus VMT-de menetlustähtajad on veninud pikemaks kui 6 kuud. Projektide puhul esines palju probleeme seoses VMT-de menetlemisega just projekti alguses. Mitme organisatsiooni puhul kaasnesid VMT-de pikkade menetlusaegadega tõsised likviidsusprobleemid. Eraldi probleeme esineb seoses pikkade menetlustähtaegadega riigieelarvelistel

koolidel olukorras, kus eelneva perioodi kulusid ei jõuta aasta lõpuks välja maksta. Positiivsena toodi välja lihtsustatud VMT-de esitamise korda, mis on menetlusaegu oluliselt lühendanud, samas leiavad mitmed taotlejad, et samas jääb sellega seoses suurem vastutus taotlejale.

2.2.2.5 Väljamaksetaotluste menetlemisele kuluv aeg

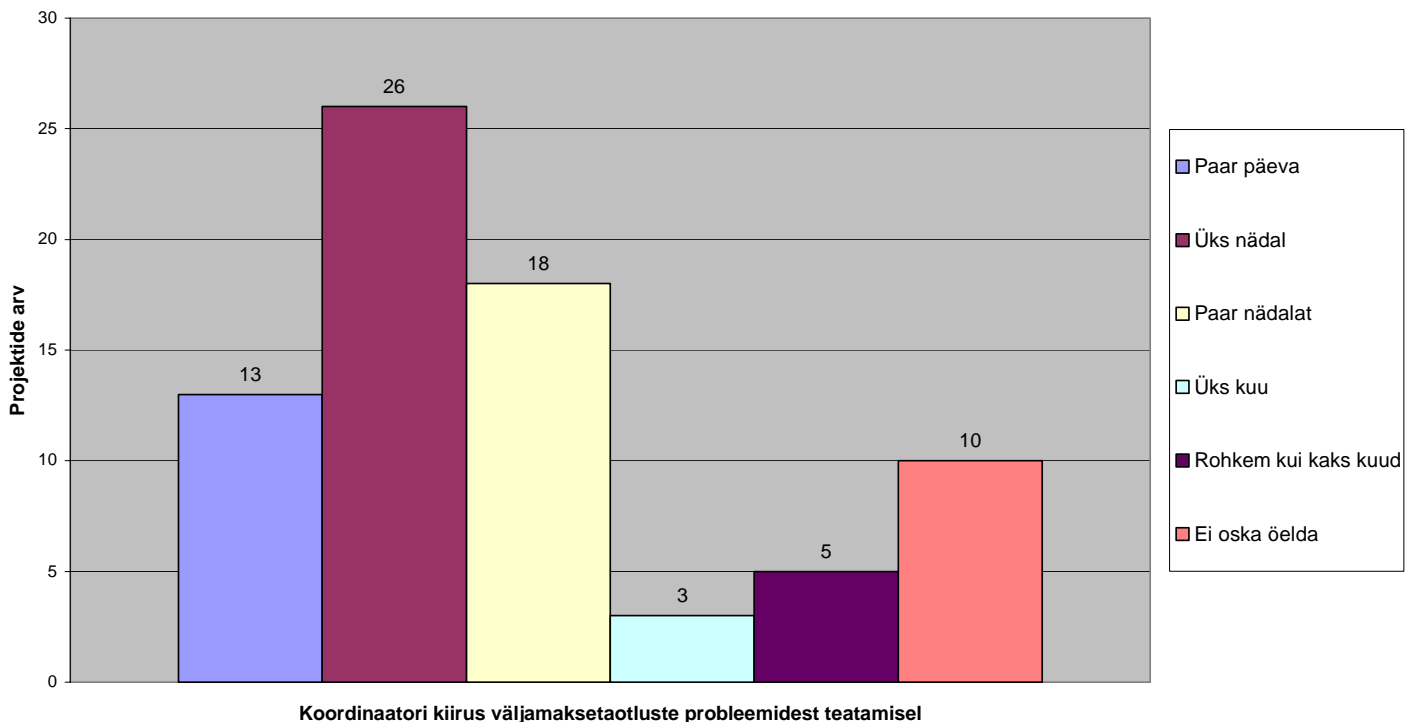
Uuringu käigus paluti projekti esindajatel täpsustada VMT menetlemiseks kuluvat keskmist aega. Valimisse kuulunud 75 projekti esindajast 7 väitsid, et väljamaksetaotluste menetlemine võtab keskmiselt aega paar nädalat. 10 projekti puhul 1 kuu, 25 projekti puhul paar kuud, 12 projekti puhul kolm kuud, 7 projekti puhul pool aastat ning 6 taotleja puhul terve aasta. 8 inimest ei osanud väljamaksetaotluste menetlemisele kuluvat aega täpsustada.

Joonis 22. Projekti väljamaksetaotluste menetlemisele kuluv aeg

2.2.2.6 Koordinaatori kiirus väljamaksetaotluste probleemidest teatamisel

Intervjuude käigus paluti projekti esindajatel täpsustada keskmist aega, mille jooksul projekti Innove poolne koordinaator teatab probleemidest väljamaksetaotluses. Valimisse kuulunud 75 projekti esindajast 13 väitsid, et probleemidest väljamaksetaotlustes teatab koordinaator keskmiselt paari päeva jooksul, 26 projekti puhul ühe nädala jooksul, 18 projekti puhul paari nädala jooksul, 3 projekti puhul ühe kuu jooksul ning 5 projekti puhul rohkem kui kahe kuu jooksul. 10 inimest ei osanud oma koordinaatori kiirust väljamaksetaotluste probleemidest teatamisel hinnata.

Joonis 23. Koordinaatori kiirus väljamaksetaotluste probleemidest teatamisel

2.2.3 Projekti rakendajate hinnang raamatupidamisdokumentide põhjendatusele

Uurides projekti rakendajate hinnanguid raamatupidamisdokumentide põhjendatusele skaalal 1...4 (sh 1-nõuded raamatupidamisdokumentidele pole üldse põhjendatud ning 4-nõuded raamatupidamisdokumentidele on täiesti põhjendatud) selgub, et vastanute arvamused jagunevad peamiselt kolmeks – 19 taotlejat leiavad, et nõuded raamatupidamisdokumentidele on täiesti põhjendatud (hinne 4), 24 arvavad, et nõuded on pigem põhjendatud (hinne 3) ning 19, et need pigem ei ole põhjendatud (hinne 2). Lisaks nendele on 4 vastajat arvamusel, et nõuded raamatupidamisdokumentidele ei ole üldse põhjendatud (hinne 1) ning 9 intervjuueeritavat ei osanud raamatupidamisdokumentide põhjendatusele hinnangut anda ning jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Projekti esindajate raamatupidamisdokumentide põhjendatuse keskmiseks hindeks kujunes seega **2,88**, millest võib järeldada, et nõuded raamatupidamisdokumentidele on pigem põhjendatud, kuid nähakse ruumi olukorra parandamiseks.

Negatiivsete hinnangute korral (1-nõuded raamatupidamisdokumentidele ei ole üldse põhjendatud või 2-nõuded raamatupidamisdokumentidele pigem ei ole põhjendatud) paluti projekti rakendajatel välja tuua nõuded, mis on nende hinnangul liigsed. Projekti rakendajate vastused on toodud tabelis 11 sh enammainitud paksus kirjas.

Tabel 11. Nõuded raamatupidamisdokumentidele, mis on projekti rakendajate hinnangul liigsed	
⇒	Projekti dokumentidele uuesti konteeringute (deebet, krediti) peale kirjutamine (organisatsiooni raamatupidamises tehakse seda nagunii)
⇒	Kõige suuremad probleemid organisatsiooni ja meede 1.1 raamatupidamissüsteemide ühitamisega
⇒	Nõue, et raamatupidaja peab kõik kuludokumendid kinnitama
⇒	Hinnavõrdlustabelite koostamine
⇒	Nõue, et igale sõidudokumentile tuleb juurde panna ürituse ajakava ja osalejate nimekiri, liigne dubleerimine
⇒	Tööajatabelite koostamine
⇒	Maksekorralduste väljatrüki kohustus
⇒	Tööjõukulude koondi koostamine
⇒	Dokumentide säilitamise nõue aastani 2015
⇒	Kassapõhise ja tekkepõhise raamatupidamissüsteemi erinevus tekitab algul segadust
⇒	Ümardamisega seotud probleemid

2.2.4 Projekti rakendajate hinnang projekti aruandevormidele

2.2.4.1 Projekti rakendajate hinnang meede 1.1 aruandevormide selgusele ja arusaadavusele

Urvides projekti rakendajate hinnanguid meede 1.1 aruandevormide selgusele ja arusaadavusele skaalal 1...4 (sh 1-vormi osa ei ole üldse selge ja arusaadav ning 4-vormi osa on täiesti selge ja arusaadav) tuleb välja, et 73% vastanutest peab aruandevormi kas täiesti selgeks ja arusaadavaks (hinne 4 – 28 inimest) või pigem selgeks ja arusaadavaks (hinne 3 – 27 inimest). 15 projekti esindaja hinnangul on vorm pigem selge ja arusaadav (hinne 3) ning 1 inimene peab vormi üldse mitte selgeks ja arusaadavaks. 4 intervjuueeritavat ei osanud aruandevormile hinnangut anda ning jäid neutraalsele seisukohale (ei oska öelda). Kokku sai meede 1.1 aruande vormide selgus ja arusaadavus skaalal 1...4 **keskmiseks hindeks 3,15**. Seega võib öelda, et meede 1.1 aruandevormid on rakendajate hinnangul pigem selged ja arusaadavad.

Negatiivsete hinnete korral (1-nõuded aruandevormid ei ole üldse selged ja arusaadavad või 2-aruandevormid ei ole pigem selged ja arusaadavad) paluti projekti rakendajatel välja tuua need aspektid mis aruandevormide täitmisel jäävad segaseks. Projekti rakendajate vastused on toodud tabelis 12 sh enammainitud paksus kirjas.

Tabel 12. Aspektid aruandevormide täitmisel, mis jäävad projekti rakendajate hinnangul segaseks

⇒	Probleeme tekitasid pidevad aruandevormide muutused
⇒	Indikaatorite osa koostamine tekitab probleeme
⇒	Aruande finantsosa koostamine on liiga ajamahukas - VMTdes on kogu see info ju juba olemas
⇒	Aruandevormid peaksid olema xls-formaadis (Excel)
⇒	Projekti mahuga võrreldes on aruandlus liiga suur
⇒	Segaseks jääb, kas andmeid nõutakse kumulatiivselt või konkreetse perioodi kohta
⇒	Aspekt, et VMT on kassapõhine ja seirearuanne tekkepõhine
⇒	Taotlus ja seirearuande vorm peaksid olema sarnases vormis, et ei kaasneks pidevat andmete tõstmist ühest vormist teise
⇒	Aruande formaadiga tehnilised probleemid (tabelis ei jää osa teksti näha jne)
⇒	Terminoloogia on tekitanud segadust

2.2.4.2 Võimalused kajastamiseks aruannetes kogu projekti sisu edasiandmiseks vajalikku informatsiooni

Uuringu käigus paluti projekti esindajatel hinnata, kas meede 1.1 aruandevormides saab kajastada kogu projekti sisu edasiandmiseks vajaliku informatsiooni. Valimisse kuulunud 75-st projekti esindajast 58 leidsid, et aruannetes saab kajastada kogu projekti sisu edasiandmiseks vajalikku informatsiooni, 12 taotlejat leidsid vastupidist ning 5 inimest ei osanud vastata ja jäid neutraalsele seisukohale.

Projekti esindajatel paluti välja tuua aspekte, mida peaks projekti sisu paremaks edasiandmiseks aruandevormidesse lisama. Suur osa projekti esindajatest (58) leidis, et täiendavat infot aruandevormidesse lisama ei peaks või, et hetkel on vormides küsitud isegi ülemäärast infot. Mõned taotlejad leidsid, et aruanne peaks rohkem kajastama sisulisi aspekte (näit seda kuidas koolitatavad koolituse jooksul edasi on arenenud). Lisaks selle pakuti, et aruannetes võiks välja tuua projektiga kaasneva lisandväärtuse (nt koostöövõrgustik). Projekti rakendajad leidsid ka, et kui aruandevormi täitjal on soov midagi olulist aruandele lisada, siis saab selle edasi anda aruandevormi lisas.

2.2.4.3 Aruandevormide täitmise kasutegur projektijuhile

Uuringu käigus paluti projekti esindajatel hinnata, kas aruandevormide täitmisega kaasneb kasutegur ka projektijuhile endale. Valimisse kuulunud 75-st projekti esindajast 42 leidsid, et aruande vormidest saab ka taotleja ise kasu, 33 vastanut leidsid aga, et aruandevormide täitmisest projektijuht ise kasu ei saa, vaid see on pigem ajamahukas ja tüütu kohustus.

Aruandevormide pooldajad leidsid, et vormide täitmine annab projektijuhile võimaluse igapäevaprobleemidest ja tegevuste korraldamisest distantseeruda ning vahekokkuvõtteid teha. See annab ka hea pildi partnerite tegevusest. Eriti rõhutati aruandevormide täitmist just finantspoole kokkuvõtete tegemisel. Samas leidsid paljud projekti rakendajad aga, et asjalikel projektijuhtidel on niigi projekti seisust pilt ees, seega ei ole aruandevormi täitmine projektijuhi jaoks vajalik.

2.2.5 Projekti rakendajate hinnang projekti järelevalve korraldusele

Intervjuude käigus uuriti projektijuhi hinnanguid järelevalve korralduse osas. Valimisse kuulunud 75-st projekti esindajast oli 32-l projekti puhul läbi viidud kohapealset järelevalvet. Nendest projektidest 21 leidsid, et järelevalve oli edaspidisel projekti rakendamisel abiks, 11 taotlejat leidsid aga vastupidist.

Järelevalve pooldajad leidsid, et järelevalve oli edaspidisel projekti rakendamisel abiks, kuna see annab võimaluse projekti rakendamisega seotud probleemid läbi rääkida ning mõjub distsiplineerivalt. Eriti suureks peeti kohapealse järelevalve kasutegurit projekti alguses, sest see aitab vältida projekti rakendamisel tekkivaid vigu ning aitab kaasa näiteks dokumentide süstemaatilise organiseerimise organiseerimisele. Kohapealne järelevalve andis projektidele ka kindlustunde, et ollakse õigel teel.

Intervjuude raames paluti projekti esindajatel tuua välja ettepanekuid järelevalve paremaks korraldamiseks meede 1.1 raames. Projekti rakendajate ettepanekud ja kommentaarid on ära toodud tabelis 13, sh enimmainitud ettepanekud ning kommentaarid paksus kirjas.

Tabel 13. Projekti rakendajate ettepanekud järelevalve paremaks korraldamiseks meede 1.1 raames.	
⇒	Järelvalvet võiks rohkem olla, see oleks projektile distsiplineeriv
⇒	Kohapealne kontroll (Innove poolt) ja järelevalve (HTM poolt) ning Rahandusministeeriumi poolne audit dubleerivad üksteist. Võimalusel võiks kõik need auditid ühendada (mainitud 2 korral)
⇒	Oluline on, et projekti kohapealsest kontrollist piisavalt vara teavitatakse
⇒	Eriti oluline on kohapealset järelvalvet korraldada projekti alguses (kui projekt on kestnud 2-3 kuud), mil kõik on uus ja keeruline
⇒	Kohapealset järelvalvet peaks vajadusel korraldama ka siis kui projektis esineb probleeme

⇒	Projektidel peaks vajadusel olema võimalus tellida Innovest kompetentse inimese nõustamist ja dokumentatsiooni ülevaatamist (väga vajalik projektijuhi vahetumisel)
⇒	Rohkem võiks rõhku pöörata sisulisele järelvalvele ja koostööle. Finantsjärelvalve on niigi piisav
⇒	Väga palju on projektile kasuks tulnud see, et koordinaator on osalenud meeskonnakoosolekutel – see on oluliselt lihtsustanud vastastikust arusaamist
⇒	Kohati küsib kontroll elementaarseid küsimusi – audiitoritele peaks korraldama projekti rakendamise osas rohkem koolitusi

2.3 MUUD KÜSIMUSED

2.3.1 Projekti rakendajate käitumine probleemide korral projekti koordinaatori või rakendusüksusega (Innove)

2.3.1.1 Projekti rakendajate käitumine probleemide korral projekti koordinaatoriga

Intervjuu käigus paluti projekti rakendajatel välja tuua, kelle poole nad pöördusid probleemide korral projekti koordinaatoriga. Valimisse kuulunud 75-st projekti esindajast 58 olid veendunud, et probleemide puhul projekti koordinaatoriga oleks ainuõigeks lahenduseks Innovesse koordinaatori otsese ülemuse poole pöördumine, 2 taotlejat püüaksid probleemi lahendada oma organisatsiooni siseselt. Lahendusena toodi välja ka Haridus- ja Teadusministeeriumisse, Rahandusministeeriumisse või EAS-i pöördumist (kõiki mainitud 1 korral). 12 inimest ei osanud küsimusele vastata ning jäid neutraalsele seisukohale.

2.3.1.2 Projekti rakendajate käitumine probleemide korral rakendusüksusega

Intervjuu käigus paluti projekti rakendajatel välja tuua, kelle poole nad pöördusid probleemide korral projekti rakendusüksusega. Valimisse kuulunud 75-st projekti esindajast 46 olid veendunud, et probleemide puhul projekti rakendusüksusega oleks ainuõigeks lahenduseks Haridus- ja Teadusministeeriumisse pöördumine, 7 taotlejat püüaksid probleemi lahendada oma organisatsiooni siseselt, 6 taotlejat pöördusid probleemide korral Rahandusministeeriumisse ning 5 taotlejat oleksid üritanud olukorra Innove siseselt lahendada. 2 taotlejat pöördusid teiste sarnaste projektide poole. 9 inimest ei osanud küsimusele vastata ning jäid neutraalsele seisukohale.

2.3.2 Täiendavad ettepanekud ESF projektide elluviimise lihtsustamiseks

Intervjuude raames paluti projekti esindajatel tuua välja ettepanekuid mida peaks ESF projektide elluviimise lihtsustamiseks tegema. Ettepanekud ja kommentaarid on ära toodud tabelis 14, sh enimmainitud paksus kirjas.

Tabel 14. Projekti rakendajate ettepanekud/kommentaariid ESF projektide elluviimise lihtsustamiseks:

<p>⇒ Rakendusüksus peaks projekti rakendajate suhtes välja näitama rohkem usaldust ja paindlikkust, seda enam kui tegu on riiklike haridusasutustega. Hetkel on rakendajate hinnangul Innove näol tegemist pigem kontrollüksuse kui koostööpartneriga. Rakendusüksuselt oodatakse rohkem toetavat funktsiooni, millega kaasneks pisteline kontroll.</p>
<p>⇒ Vältima peaks olukordi, kus erinevad koordinaatorid annavad erinevaid vastuseid (ühe projekti puhul on midagi lubatud, teise puhul aga mitte). Kõik koordinaatorid peaksid kasutama ikkagi ühtset lähenemist.</p>
<p>⇒ Koordinaatorite töökoormust peaks püüdma optimeerida. Hetkel tundub rakendajatele, et koordinaatoritel on projektidega ülekoormatud, mistõttu tekivad viivitused. Ühel koordinaatoril ei tohiks olla kõiki suuri projekte. Koordinaatori töökoormus peaks olema selline, et ta saaks kohe VMT-sid menetlema hakata kui need esitatakse.</p>
<p>⇒ Info, mida rakendusüksus väljastab peaks olema ühtne ning ei tohiks muutuda.</p>
<p>⇒ Finantsarvestuseks, dokumendiringluseks ja aruannete koostamiseks peaks looma ühtse infosüsteemi, mida saaks täiendada, nii et projekti rakendaja ei peaks pidevalt uuesti esitama andmeid, mis Innovel tegelikult juba olemas on. See peaks võimaldama välja lasta siis aruandeid, mida parajasti nõutakse. Käsitsi info ümbertrükkimine uude vormi on väga aja- ja energiamahukas. Ühtne infosüsteem kiirendaks väljamaksetaotluste ja aruannete menetlemist oluliselt.</p>
<p>⇒ Innove peaks projekti rakendajatele korraldama infopäevi, kus kõik projekti esindajad saaksid ka konkreetset projekti puudutavaid küsimusi küsida. Osalejad soovivad teada milliseid probleeme on teistes projektides, et ise neid vältida. Hetkel antakse infopäevadel ainult väga üldist info. Infopäevadel peaks olema rohkem diskussiooni auditooriumiga.</p>
<p>⇒ Väga positiivne on, et aruannete ja VMT-de esitamise korda on oluliselt lihtsustatud.</p>
<p>⇒ Kuna ESF projektide puhul on sageli tegemist uuenduslike aspektidega, siis ei oska ka projekti taotluse koostajad kõiki tegevusi ja kulusid täpselt ette näha. Seetõttu peaks muudatuste tegemine projekti taotlusesse ja eelarvesse olema palju paindlikum. Oluline on püstitatud sisulised eesmärgid täita ning bürokraatia pidurdab seda oluliselt.</p>
<p>⇒ Koordinaatoritel peaks olema rohkem otsustusõigust – hetkel läheb väga palju aega selle</p>

<p>peale, et koordinaatorid peavad ka lihtsates asjades organisatsiooni kõrgematelt tasanditelt nõusoleku küsima. See aitaks oluliselt protsesse kiirendada.</p>
<p>⇒ Kui projektil tekivad probleemid Innove poolse koordinaatoriga, siis ei tohiks Innove võtta koordinaatori suhtes ringkaitset – mure tuleks koos läbi arutada ning lahendus leida – vajadusel peaks olema võimalus ka Innove poolne koordinaator välja vahetada.</p>
<p>⇒ Rakendusüksus peaks projekti raamatupidajatele korraldama rohkem infopäevi</p>
<p>⇒ Kõik programmi rakendamisega kaasnevad reeglid peaksid nii selgelt paigas olema, et mingeid kahetimõtlemissi ei tekiks.</p>
<p>⇒ Innove võiks teha sihtturundust juba olemasolevatele projektidele, et need ei jääks ühekordseks, vaid kaasnesid ka jätkuprojektid</p>
<p>⇒ Innove peab suutma operatiivselt reageerida kui on vaja muudatusi teha selleks, et projekti eesmärged paremini täita.</p>
<p>⇒ Väikestel kolmanda sektori organisatsioonidel võiks olla projektide rakendamisel ettemaksuvõimalus. Väikestel üksustel on raske leida käibevahendeid, et projekte käimas hoida.</p>
<p>⇒ Aruannete ja väljamaksetaotluste osas võiks <i>online</i>-keskkonnas olla tähtaegade meeldetuletamise teenus.</p>
<p>⇒ VMT-de puhul võiks vastutus olla rohkem hajutatud (hetkel ainult taotleja peal). Eriti oluliselt on see küsimus üles kerkinud seoses lihtsustatud väljamaksetaotluste esitamise korraga.</p>
<p>⇒ Liigne täpsuse tagaajamine võiks kaduda, projektide raamatupidamises võiks aktsepteerida ümardusi (nt 10 senti).</p>
<p>⇒ Projektide elluviimist lihtsustaks oluliselt riiklike andmebaaside riskasutamise võimalus.</p>
<p>⇒ Kindlustamiseks heade ideede läbimineku peaks jätkuprojektid panema sõltuma eelneva projekti tulemustest ja tulenevast vajadusest jätkuprojekti järele.</p>
<p>⇒ Projektide elluviimises peaks olema järjepidevus st ei tohiks tekkida pausi rahastamises.</p>
<p>⇒ Koordinaatorid peaksid rohkem paikvaatlusi korraldama. See annaks koordinaatoritele võimaluse kitsaskohtadele viidata ning projektidele kindlust, et ollakse õigel teel.</p>
<p>⇒ Projekti elluviijatele võiks olla rohkem koolitusi, kus projekti esindajad saaksid konkreetseid küsimusi küsida ning kus kõigile antakse ühesugust infot.</p>

⇒ Innove poolne jäikus ja range järelevalve on olnud põhiprobleemid – samas on Innove astunud olulisi samme nende probleemide lahendamiseks (eriti just aruannete ja VMT-de menetlemise osas).

⇒ Üldkulude näitamine on problemaatiline – nt kui kooli käskkirjast ei piisa, et projektiga seotud kõnesid tõestada, vaid tuleb kõneeristuses konkreetsed kõned ära näidata, siis töömaht ei vääri seda kulu ning neid kulusid ei olegi mõtet näidata.

⇒ Projekti rakendajatel võiks olla võimalus tutvuda väljamaksetaotluse näidisega, kus on ära toodud keerulisemad kohad (nt kui kulu jagub mitme kulukoha vahel jne). Näidised võiksid olla ka käskkirjast, lähetusaruandest ja teistest analoogsetest dokumentidest.

KOKKUVÕTE

Käesoleva uuringu eesmärgiks oli välja selgitada meede 1.1 raames projekte ellu viinud organisatsioonide hinnang programmi administreerimise protsessile. Uuringu raames oli oluline välja selgitada programmiperioodi 2004-2006 projektide rakendamisel esinenud raskused ja probleemid, et arvestada nendega uue programmiperioodi planeerimisel.

Uuringu üldkogumi moodustasid 146 meede 1.1 projekti rakendajat (1.-4. taotlusvoorust). Valimisse kuulusid 75 projekti erinevatest eesti maakondadest, kellega viidi telefoni- või silmast silma intervjuud läbi 15. augustil - 21. septembril 2007. Intervjuude põhjal vormistas InterAct käesoleva uuringu aruande.

Uuring on sisuliselt jagatud kaheks suuremaks osaks:

1. projektitaotluste koostamisega seotud küsimused;
2. projektide elluviimisega seotud küsimused.

Taotluse koostamise staadiumi puhul selgitati välja peamised informatsiooni allikad meede 1.1 osas, vastanute rahulolu meede 1.1 infopäevade, taotluse koostamise abimaterjalide ning kodulehega ja taotlejate hinnangud erinevatele taotluse osadele (sh toodi välja hinnangud erinevate osade kaupa). Projekti rakendajatel oli võimalus välja tuua kommentaare ja teha ettepanekuid ESF projektitaotluste koostamise ja esitamise lihtsustamiseks.

Projekti elluviimise staadiumi puhul uuriti projekti rakendajate hinnanguid koostööle ESF koordinaatoriga, väljamaksetaotluste, projekti aruandluse ning järelvalvega seotud küsimusi. Täiendavalt uuriti, kas projekti rakendajatel on olemas ettekujutus kelle poole pöörduda probleemide korral projekti koordinaatori või rakendusüksusega. Intervjueeritavatel oli võimalus välja tuua kommentaare ja teha ettepanekuid ESF projektide elluviimise lihtsustamiseks.

Projektitaotluste koostamise osas selgus, et peamisteks esmase informatsiooni allikateks meede 1.1 (sh selle eesmärkide ja rakendamise tingimuste) osas on Innove koduleht (www.innove.ee), avalikud infopäevad ja ESF koduleht (<http://www2.sm.ee/esf>). Väliskonsultantide abi kasutamine meede 1.1 projektide koostamisel ja elluviimisel väga levinud ei ole – vaid 2/3 projekti taotlejatest koostas projektitaotluse ise (ei otnud taotluse koostamise teenust sisse väliseksperdilt) ning projekti elluviimisel kaasati väliseksperite vaid 6 projekti puhul 75-st.

Taotluse koostamisel pöörduiti abi saamiseks Innove ning vähemal määral ka HTM Koolivõrgu Büroo konsultantide poole. Peamised teemad, mille osas abi sooviti olid mõlema organisatsiooni puhul sarnased - vormistuse, eelarve ning taotlusvormi terminoloogiaga seotud küsimused. Suur osa projekti esindajatest külastas projekti taotluse koostamise etapis ka Innove meede 1.1 infopäevi, kust saadi eelkõige üldinfot projektitaotluse koostamise ning esitamise osas. Kuigi suur osa projekti taotlejatest oli infopäevadega pigem rahul, toodi siiski välja ka teemasid, millele peaks edaspidi infopäevadel enam rõhku pöörama - kõige enam mainiti kulude abikõlblikkuse ning projekti aruandluse mahuga seotud küsimusi. Infopäevade puhul toodi olulise aspektina välja ka seda, et osalejatele peaks andma infopäevadel võimaluse rohkem küsida konkreetseid projektiga seotud küsimusi ning tuua välja tekkinud probleeme. Teistele projekti rakendajatel

võib olla sarnaseid probleeme ning konkreetsete probleemide käsitlemine annab projekti esindajatele võimaluse teiste projektide raames tehtud vigadest õppida.

Uurides projekti esindajate hinnanguid meede 1.1 projektitaotluse erinevatele osadele selgub, et kõige enam probleeme ning arusaamatusi valmistavad projekti taotlejatele projekti mõõdetavate tulemuste ja mõjude, loogilise raammatriksi ning eelarve osad.

Taotluse koostamise abimaterjalide ning Innove meede 1.1 kodulehega oli suur osa projekti esindajatest pigem rahul, siiski toodi välja ka aspekte, millele peaks abimaterjalides ning kodulehel rohkem rõhku pöörama. Kõige enam mainiti seejuures infot mõõdetavate tulemuste määratlemise ning loogilise raammatriksi koostamise osas.

Peamiste ettepanekutena projektitaotluste koostamise osas toodi välja, et projektitaotluste koostamisel peaks vältima ühesuguse info küsimist mitmes kohas (dubleerimist) ning rohkem peaks pöörama rõhku sisule ja vähem formaalsele poolele. Lisaks sellele peaks taotlejate hinnangul oluliselt lihtsustama projekti indikaatorite osa ning projektitaotluste esitamise peaks muutma Interneti-põhiseks.

Meede 1.1 projektide elluviimise osas tuli välja, et suure osa projektide puhul on Innove poolne koordinaator vähemalt ühel korral vahetunud, mis on kaasa toonud viivitusi projektide rakendamises. Suur osa projekti rakendajatest oli koostööga Innove poolse koordinaatoriga pigem rahul, ent siiski toodi välja ka puudujääke, millest peamised olid seotud sellega, et koordinaator edastab vastakat infot, projekti rakendaja ei saa piisavalt infot või koordinaator ei ole projekti teemavaldkonnas piisavalt pädev. Ka koordinaatori poolse kirjadele vastamise kiiruse ning kättesaadavusega telefoni teel, olid enamus projekti rakendajatest väga rahul või pigem rahul. Koordinaatoriga seotud probleemide puhul toodi kõige enam välja koordinaatori ülekoormatusest tingitud viivitusi ning infosulgusid koordinaatori ja projekti rakendaja vahel.

Uuringu käigus selgus, et nõuded väljamaksetaotluste koostamiseks esitatavatele tingimustele on pigem selged, kuid siiski esineb arusaamatuid aspekte. Kõige olulisema probleemina toodi välja, et VMT koostamise nõuded ja vormid muutusid projektide rakendamise käigus pidevalt. Projekti rakendaja suhtes oodatakse Innovelt rohkem usaldust, kuna see vähendaks oluliselt seletuskirjade koostamisele kuluvat ajaressurssi.

Suur osa projekti rakendajatest esitab VMT-sid kord kvartalis, kuna kord kuus esitamisega kaasneb väga suur töökoormus ning kord poole aasta jooksul esitamisega tekiks liiga suur surve käibevahenditele. Väljamaksetaotluse koostamise juhendmaterjalidega olid suur osa projekti rakendajatest pigem rahul, VMT-de menetlustähtaegadega seoses avaldas, aga suur osa taotlejatest ka rahulolematust. Peamise põhjusena toodi välja seda, et VMT-de menetlusajad on kohati veninud pikemaks kui 6 kuud. Uurides projektide reaalseid VMT-de menetlusaega tuli välja, et koguni 13 projekti puhul 75st kulub VMT-de menetlemisele keskmiselt rohkem kui 6 kuud. Esimese vastukaja VMT-dele annavad koordinaatorid suure osa projektide puhul 1-2 nädala jooksul, siiski esineb ka projekte, kes saavad esimesed kommentaarid keskmiselt rohkem kui 2 kuu jooksul.

Kuigi suur osa projekti rakendajatest leidis, et nõuded raamatupidamisdokumentidele meede 1.1 raames on pigem põhjendatud, toodi siiski välja ka aspekte, mis projekti rakendajate hinnangul on pigem liigsed. Mitme projekti puhul toodi liigsena välja kuludokumentidele projekti

konteeringute pealekandmist ning nõuet, et raamatupidaja peab kõik kuludokumendid oma allkirjaga kinnitama. Suureks probleemiks oli ka suurte organisatsioonide raamatupidamissüsteemide ühitamine meede 1.1 omaga.

Kuigi enamik projekti rakendajatest leidis, et projekti aruandevormid on pigem selged ja arusaadavad, toodi siiski välja ka aspekte, millega on projekti rakendamise käigus probleeme tekkinud. Kõige enam toodi probleemina välja aruandevormide pidevaid muutuseid ning aruandevormi indikaatorite osa keerukust. Lisaks sellele leiti, et aruande finantsosa koostamine on liiga ajamahukas. Suur osa projekti rakendajatest leidis, et aruandevormides saab kajastada kogu projekti sisu ja arengu edasiandmiseks vajalikku infot ning täiendavaid osasid aruandesse lisama ei peaks. Rohkem kui pooled projekti rakendajatest leidsid, et aruandevormide täitmisest saab ka rakendaja ise kasu, sest see annab võimaluse projekti igapäevategevustest distantseeruda ning vahekokkuvõtteid teha. Osad vastanutest leidsid aga, et asjalikel projektijuhtidel on niigi projekti seisust pilt ees ning seega on aruannete esitamine projektijuhile pigem tüütu kohustus.

Kohapealset järelvalvet oli läbi viidud projektidest vähem kui poole puhul, neist suur osa leidis, et järelvalve oli edaspidisel rakendamisel abiks, kuna see annab võimaluse projekti rakendamisega seotud probleemid läbi rääkida ning mõjub distsiplineerivalt. Mitmed vastanutest leidsid koguni, et järelvalvet võiks rohkem olla.

Suur osa projekti rakendajatest pöördusid probleemide korral koordinaatoriga tema otsese ülemuse poole Innoves. Olukorras, kus probleemid on tekkinud terve rakendusüksusega pöördusid rakendajad HTM-i või lahendaksid probleemi organisatsioonisiselt.

ESF projektide elluviimise lihtsustamise osas leidis suur osa vastanutest, et Innove peaks rohkem üles näitama paindlikkust ja usaldust, seda eriti juhul kui tegemist on riiklike haridusasutustega. Kuna ESF projektide puhul on sageli tegemist uuenduslike aspektidega, siis ei oska ka projekti taotluse koostajad kõiki tegevusi ja kulusid täpselt ette näha. Seetõttu peaks muudatuste tegemine projekti taotlusesse ja eelarvesse olema palju paindlikum. Oluline on püstitatud sisulised eesmärgid täita ning bürokraatia pidurdab seda oluliselt. Hetkel on mitmete rakendajate hinnangul Innove näol tegemist pigem kontrollüksuse kui koostööpartneriga. Rakendusüksuselt oodatakse rohkem toetavat funktsiooni, millega kaasneks pisteline kontroll. Positiivsena toodi välja seda, et aruannete ja VMT-de esitamise korda on oluliselt lihtsustatud.

LISA 1: UURINGU KÜSIMUSTIK

Meede 1.1 raames programmiperioodil 2004-2006 projekte ellu viinud organisatsioonide programmi administreerimise protsessile antava hinnangu uuringu küsimustik

Sihtgrupp: meede 1.1. raames projekte ellu viinud või veel viimas organisatsioonid

Taotleja nimi	
Intervjueeritava(te) nimi ja kontakt	
Intervjuu aeg	
Projekt (nimi, lühend)	
Projekti periood	
Intervjuu vorm	☐ Silmast silma intervjuu ☐ Telefoniintervjuu

1. Taotluse koostamise ja esitamise staadium

1.1 Kas projekti taotluse koostas taotleja ise või kaasati taotluse koostamisse organisatsiooni väline konsultant?

- a) Taotleja ise
- b) Väliskonsultant

1.2 Kas projekti väljamaksetaotluseid ning aruandeid koostab taotleja ise või kaasati aruannete ja väljamaksetaotluste koostamisse organisatsiooni väline konsultant?

- a) Taotleja ise
- b) Väliskonsultant

1.3 Kust saite informatsiooni meede 1.1 (sh selle eesmärkide ja rakendamise tingimuste) kohta?

- a) HTM kodulehelt
- b) Innove kodulehelt
- c) ESF kodulehelt
- d) Ajalehtedest
- e) Avalikelt infopäevadelt
- f) HTM Koolivõrgu Büroo konsultantidelt
- g) Muu.....

1.4 Kas ja millist abi saite taotluse koostamisel Innove konsultantidelt?

1.5 Kas ja millist abi saite taotluse koostamisel HTM Koolivõrgu Büroo konsultantidelt?

1.6 Kas ja millist abi saite teistelt konsultantidelt (nt MAK-i konsultandid)?

1.7 Kas külastasite taotluse koostamist puudutavaid meede 1.1 infopäevi? Kui ei, siis küsimus nr 1.9

1.8 Kui jah, siis palun kirjeldage kuidas olete infopäevadega rahul skaalal 1...4.

- 1- ei ole üldse rahul
- 2- pigem ei ole rahul
- 3- pigem olen rahul
- 4- olen väga rahul
- 99- ei oska öelda

1.9 Palun kirjeldage millist taotluse koostamiseks vajalikku informatsiooni infopäevadelt saite?

Milliseid vajalikke teemasid ei käsitletud, aga peaks kindlasti käsitlema?

1.10 Palun hinnake meede 1.1 taotlusvormi osade selgust ja arusaadavust skaalal 1...4 (palun hinnata iga osa eraldi)

- 1- taotlusvormid ei ole üldse selged ja arusaadavad
- 2- taotlusvormid pigem ei ole selged ja arusaadavad
- 3- taotlusvormid on pigem selged ja arusaadavad
- 4- taotlusvormid on täiesti selged ja arusaadavad
- 99- ei oska öelda

- a) projekti eesmärgid
- b) projekti vajalikkuse põhjendus
- c) projekti tegevused ja ajakava
- d) projekti seos arengukavadega
- e) projekti jätkusuutlikkus
- f) riskianalüüs
- g) loogiline raammaatriks
- h) finantsplaan
- i) eelarve
- j) eelarve seletuskiri
- k) projekti mõõdetavad tulemused ja mõjud
- l) taotleja pädevuse kirjeldus
- m) muu.....

- 1.11 Palun hinnake skaalal 1...4, kuidas olete rahul taotluse koostamise abimaterjalidega (näit selgitustega taotlusvorm, soovitused edukaks taotlemiseks jne)?
- 1- üldse ei ole taotluse koostamise abimaterjalidega rahul
 - 2- pigem ei ole taotluse koostamise abimaterjalidega rahul
 - 3- olen taotluse koostamise abimaterjalidega pigem rahul
 - 4- olen taotluse koostamise abimaterjalidega väga rahul
 - 99- ei oska öelda
- 1.12 Millist informatsiooni peaksid taotluse koostamise abimaterjalid täiendavalt sisaldama?
- 1.13 Kuidas olete rahul taotluse koostamiseks vajaliku informatsiooniga Innove meede 1.1 kodulehel? Palun hinnake skaalal 1...4.
- 1- ei ole üldse rahul
 - 2- pigem ei ole rahul
 - 3- pigem olen rahul
 - 4- olen väga rahul
 - 99- ei oska öelda
- 1.14 Palun kirjeldage, millist taotluse koostamiseks vajalikku informatsiooni kodulehelt saite ning millist informatsiooni koduleht ei sisaldanud, aga peaks kindlasti sisaldama?
- 1.15 Palun tooge välja ettepanekud/kommentaariid, mida peaks tegema veel ESF projektitaotluste koostamise ja esitamise lihtsustamiseks?

2. Projekti elluviimise staadium

2.1 Projekti koordinaatoriga seotud küsimused

2.1.1 Kas projektil on kogu eluea jooksul olnud üks koordinaator?

a) jah

b) ei – küsimus nr 2.1.3

2.1.2 Kas koordinaatori vahetus tõi kaasa muudatusi projekti rakendamises? Milliseid?

2.1.3 Palun hinnake skaalal 1..4 koostööd projekti koordinaatoriga projekti rakendamisel.

1- ei ole üldse rahul

2- pigem ei ole rahul

3- pigem olen rahul

4- olen väga rahul

99- ei oska öelda

Palun põhjendage oma vastust.

2.1.4 Palun hinnake skaalal 1...4 kas olete rahul projekti koordinaatori poolse kirjadele vastamise kiiruse ning kättesaadavusega telefoni teel

- 1- ei ole üldse rahul
- 2- pigem ei ole rahul
- 3- pigem olen rahul
- 4- olen väga rahul
- 99- ei oska öelda

Palun põhjendage oma vastust (kui kiirelt koordinaator taotlejapoolsetele pöördumistele vastab?).

2.1.5 Millises vormis (e-maili, telefoni teel, silmast silma jne) toimub peamine suhtlus projekti koordinaatoriga?

Küsimus 2.1.6 esitada juhul kui taotleja asub väljaspool Tallinna:

2.1.6 Kas ja milliseid takistusi on tekkinud projekti rakendamisel seoses pika vahemaaga taotleja ja projekti koordinaatori vahel?

2.1.7 Palun kirjeldage kas ja milliseid probleeme on esinenud projekti rakendamise käigus seoses projekti koordinaatoriga.

2.2 Väljamaksetaotlustega seotud küsimused

2.2.1 Palun hinnake skaalal 1...4 kas nõuded väljamaksetaotluste koostamiseks on selged.

- 1- nõuded väljamaksetaotluste täitmiseks ei ole üldse selged
- 2- nõuded väljamaksetaotluste täitmiseks ei ole pigem selged
- 3- nõuded väljamaksetaotluste täitmiseks on pigem selged
- 4- nõuded väljamaksetaotluste täitmiseks on täiesti selged
- 99- ei oska öelda

Vastuste 1-2 puhul palun põhjendage oma vastust – millised aspektid jäävad ebaselgeks

2.2.2 Palun hinnake skaalal 1..4 kuidas olete rahul väljamaksetaotluste koostamise juhendmaterjalidega „Abiks toetuse saajale”

- 1- ei ole üldse rahul
- 2- pigem ei ole rahul
- 3- pigem olen rahul
- 4- olen väga rahul
- 99- ei oska öelda

Vastuste 1-2 puhul palun põhjendage oma vastust ning kirjeldage mida peaks antud juhend täiendavalt sisaldama

2.2.3 Kui sageli esitate projekti väljamaksetaotluseid (nt kord kuus, kord kvartalis jne)? Palun põhjendage.

2.2.4 Palun hinnake skaalal 1..4 kuidas olete rahul väljamaksetaotluste menetlustähtaegadega:

- 1- ei ole üldse rahul
- 2- pigem ei ole rahul
- 3- pigem olen rahul
- 4- olen väga rahul
- 99- ei oska öelda

Vastuste 1-2 puhul palun põhjendage oma vastust

2.2.5 Palun kirjeldage kui pikalt võtab keskmiselt aega projekti väljamaksetaotluste menetlemine

2.2.6 Palun kirjeldage mis vormis ja kui kiiresti koordinaator tavaliselt teatab probleemidest väljamaksetaotlustes

2.2.7 Palun hinnake skaalal 1...4 kas nõuded raamatupidamisdokumentidele on põhjendatud

- 1- nõuded raamatupidamisdokumentidele ei ole üldse põhjendatud
- 2- nõuded raamatupidamisdokumentidele pigem ei ole põhjendatud
- 3- nõuded raamatupidamisdokumentidele pigem on põhjendatud
- 4- nõuded raamatupidamisdokumentidele on täiesti põhjendatud
- 99- ei oska öelda

Vastuste 1-2 puhul palun põhjendage oma vastust – millised nõuded on teie hinnangul liigsed

2.3 Aruandlusega seotud küsimused

2.3.1 Palun hinnake meede 1.1 aruandevormide selgust ja arusaadavust skaalal 1...4

- 1- aruande vormid ei ole üldse selged ja arusaadavad
- 2- aruande vormid pigem ei ole selged ja arusaadavad
- 3- aruande vormid on pigem selged ja arusaadavad
- 4- aruande vormid on täiesti selged ja arusaadavad
- 99- ei oska öelda

Vastuste 1-2 puhul palun põhjendage millised osad aruandevormidest jäävad segaseks

2.3.2 Palun kirjeldage kas teie hinnangul saab aruannetes kajastada kogu projekti sisu edasiandmiseks vajalikku informatsiooni? Kas on mingeid aspekte, mida peaks aruannetesse lisama?

2.3.3 Palun kirjeldage kas ja millist kasu saab taotleja aruandevormide täitmisest.

2.4 Järelevalvega seotud küsimused

2.4.1 Kas Innove on korraldanud teie projektis kohapealset järelvalvet?

a) Jah

b) Ei – küsimus nr 2.4.3

2.4.2 Kas läbiviidud järelevalve oli abiks edaspidisel projekti rakendamisel (nõuanded, soovitusel)? Palun põhjendage.

2.4.3 Kas teil on ettepanekuid järelevalve paremaks korraldamiseks meede 1.1 raames? Millised need on?

2.5 Muud küsimused

2.5.1 Palun tooge välja kuhu pöördute kui projekti rakendamise käigus tekib probleeme projekti koordinaatoriga?

2.5.2 Palun tooge välja kuhu pöördute kui projekti rakendamise käigus tekib probleeme rakendusüksusega (Innove)?

2.5.3 Palun tooge välja täiendavad kommentaarid/ettepanekud mida võiks ESF projektide elluviimise lihtsustamiseks teha?